

Revideret naturparkplan

2024-2028

"Årets Gåsefoto 2023" fotograf: Kristian Tikjøb Olsen

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Forord	5
Indledning.....	6
Natur.....	7
Vision	7
Langsigtede målsætninger	7
Kortsigtede målsætninger	7
Naturen i Naturpark Nissum Fjord	8
Geografi	8
Geologi.....	8
Landskabet.....	9
Fjorden.....	10
Fredninger i naturparken.....	11
Naturværdierne i Naturpark Nissum Fjord.....	12
Plantelivet i naturparken	14
Dyrelivet i naturparken.....	15
Livet i vandet i naturparken.....	16
Naturprojekter.....	17
Naternationalpark Husby Klitplantage	17
EU Life projekt BioScape Byn: Restaurering af søen Byn	17
Vosborg Enge lavvandede søer	18
Helårsgræsning i Husby	18
Afgræsning på Thorsminde Tange, syd for Thorsminde.....	19
Afgræsning på Gørdingdæmningen	19
Afgræsning af strandeng-areal ved Nørre Fjand	20
Naturpleje ved Åbjerg Skov/Flynder Å ved Bækmarksbro	20
Naturpleje ved Skærum Mølle, afgræsning af ferske engarealer	21
Pleje af græs- og naturarealer	21
Bekæmpelse af rynket rose på klitheder ved Husby Klit.....	22
Bekæmpelse af mink for at reducere prædation på bl.a. vadefugle.....	22
Bekæmpelse af mårhund for at reducere prædation på bl.a. vadefugle	22
Udlægning af redeflåder til sortterne.....	23
Etablering af vådområder	23

Undersøgelse af udvikling i fiskebestande i Nissum Fjord	23
Undersøgelse af gæssenes migration, samt tilpasning til klimaforandringer og energilandskaber	24
Kultur	25
Vision	25
Langsigtede mål.....	25
Kortsigtede mål	25
Kulturen i Naturpark Nissum Fjord.....	25
Kulturinstitutioner i naturparken	26
Kulturhistorie i naturparken	26
Kunst i naturparken	27
Kulturprojekter	27
Nissum Fjord dagen	27
Fjordhuset i Thorsminde.....	27
Høvsøregården, mellem hav og fjord	28
Kulturhistorien ved Lille Bjerregård Havn	29
Kirkeprojekt, landskabs- og kulturhistorie	29
Friluftsliv	31
Vision	31
Langsigtede mål.....	31
Kortsigtede mål	31
Friluftsliv i Naturpark Nissum Fjord.....	31
Fjordens havne	32
Rekreativ infrastruktur	32
Friluftslivsprojekter.....	34
Forbedring af friluftsfaciliteter ved jollehavne.....	34
Nyt udendørs mødested ved Lille Bjerregård.....	34
Friluftsliv i Naturnationalpark Husby Klitplantage	35
Madpakkehus i Thorsminde	35
Shelterområde på fugleøen i Thorsminde.....	36
Tilpasning af Husby Klitplantageruten (Premiumweg) til naturnationalpark	36
Grejbank i Thorsminde	37
Grejbank ved Skærum Mølle	37
Formidling.....	39
Vision	39
Langsigtede mål.....	39

Kortsigtede mål	39
Formidling i Naturpark Nissum Fjord	39
Naturpark Nissum Fjords udvikling – fra nyetableret til ”sin egen”	39
Naturparkcentre – fra én ”port” til tre naturparkcentre.....	40
Formidlingssteder ved fjorden	41
Projekter	41
Gåsecenter med fokus på vilde gæs, klima og landskaber.....	41
Store Gåsedag.....	42
Videreudvikling af Thorsminde Naturparkcenter og Skærum Mølle Naturparkcenter	42
Naturpark-skærme	43
Forbedring af hjemmeside og sociale medier	43
Opdatering af informationstavler.....	44
Anbefalinger til færdsel i Naturpark Nissum Fjord.....	44
Forskningsprojekt om de vilde gæs	45
Forskningsprojekt om fiskene i Nissum Fjord.....	45
Den historiske skov, Skærum Mølle	45
Turisme og erhverv.....	47
Vision	47
Langsigtede mål.....	47
Kortsigtede mål	47
Turisme og erhverv i Naturpark Nissum Fjord	47
Turisme i naturparken	47
Turismepotentialer i naturparken	49
Erhverv i naturparken.....	50
Erhvervspotentialer i naturparken	51
Projekter	51
Erhvervsnetværk i Thorsminde.....	51
Turismenetværk rundt om Nissum Fjord (busgruppen).....	52
Sæsonforlængende events: 1 af 100 oplevelser, SANS og Hook & Cook.....	52
Forbedret gæsteservice: Gæsteservicekursusforløb.....	52
Surf & Work i Thorsminde	53

Forord

Holstebro og Lemvig Kommuner vil bidrage til en positiv udvikling af natur, kultur, turisme og erhverv rundt om Nissum Fjord. Vi vil fremme den lokale stolthed over det naturskønne fjordområde, den rige kulturhistorie og de mange muligheder for udfoldelse i det fri.

Åbningen af Thorsminde Naturparkcenter har synliggjort mulighederne i naturen og egnens kulturhistorie for utallige turister og lokalbefolkningen. De årligt tilbagevendende events i regi af Naturpark Nissum Fjord skaber opmærksomhed om livet ved fjorden i tæt samarbejde med de mange aktører, som allerede skaber liv, aktivitet og omsætning i lokalområdet. Skærum Mølle Naturparkcenter er det nyeste skud på stammen. Her formidles natur, friluftsliv og landskab i samarbejde med UNESCO Global Geopark Vestjylland og Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle.

Holstebro og Lemvig Kommuner er sikre på, at Naturpark Nissum Fjord fortsat vil være med til at indfri vores høje målsætninger for oplandet til Nissum Fjord. Målsætninger, som deles af mange borgere og lodsejere ved fjorden.

Med ønsket om jeres fortsatte opbakning til Naturpark Nissum Fjord – god læselyst!

Erik Flyvholm
Borgmester
Lemvig Kommune

H. C. Østerby
Borgmester
Holstebro Kommune

Indledning

I Naturpark Nissum Fjord står vi på skuldrene af den store indsats, der er gjort frem til nu – i naturparkens første mærkningsperiode fra 2018-2023 – og i 12 år før det af Nissum Fjord Netværket.

Naturpark Nissum Fjords etablering og første periode har været en succes, med etablering af to naturparkcentre (hhv. øst og vest for fjorden), en Premium Vandrerute i Husby Klitplantage, forbedring af områdets naturkvaliteter samt forbedring af friluftsmuligheder, en øget synlighed for naturparken og egen identitet. Derfor er det med stor glæde, at vi ansøger om en fornyelse af Naturparkens mærkning, så vi kan fortsætte det gode arbejde lokalt.

Naturpark Nissum Fjord er fortsat forankret i Lemvig og Holstebro kommuner og afgrænsningen af Naturpark Nissum Fjord ændres ikke. Naturpark Nissum Fjord administreres siden slutningen af 2022 af UNESCO Global Geopark Vestjylland, hvorved sekretariatene for de to projekter er samlet i én organisation, mhp. at sikre synergi mellem de to initiativer. I 2023 er sekretariatet flyttet til Skærum Mølle, ved Vemb. Her er der etableret Naturparkcenter samt øvrig formidling i samarbejde med Geopark Vestjylland.

For fortsat at være en interessant destination for friluftsliv, samt sikre lokal opbakning til naturparken, er det væsentligt, at der værnes om den særlige natur i området. Desuden er der, nationalt og internationalt, i disse år et øget fokus på natur og biodiversitet.

På baggrund af en drøftelse i styregruppen for Naturpark Nissum Fjord, er der en øget opmærksomhed på naturbeskyttelse og et friluftsliv i balance med områdets naturværdier i den reviderede udgave af målsætningerne for Naturpark Nissum Fjord.

Dette dokument er en revision af den allerede godkendte naturparkplan for perioden 2018-2023. Denne reviderede naturparkplan for perioden 2024-2028 vil, indenfor de seks temaer: Natur, kultur, friluftsliv, formidling, erhverv og turisme, præsentere tilrettede visioner, langsigtede og kortsigtede mål. For hvert tema er der udarbejdet en gennemgang af det eksisterende grundlag for Naturpark Nissum Fjord. Herefter beskrives projekterne i Naturpark Nissum Fjord indenfor temaerne.

I den indsendte 5-års statusrapport findes en status-gennemgang af projekterne for perioden 2018-2023.

Med ønsket om god læselyst og fortsat opbakning til Naturpark Nissum Fjord.

Sekretariatet for UNESCO Global Geopark Vestjylland

Natur

Vision

- De særlige naturværdier i Naturpark Nisum Fjord er beskyttet. Levesteder for vilde planter, dyr og svampe bliver forbedret i samarbejde mellem lodsejere, myndigheder og øvrige aktører

Langsigtede målsætninger

- Naturkvaliteterne og biodiversiteten i Naturpark Nisum Fjord skal sikres og levedmulighederne for vilde planter, dyr og svampe skal forbedres

Kortsigtede målsætninger

- Miljøtilstanden i Nisum Fjord forbedres gennem etablering af våd- og lavbundsområder.
- Fuglelivet skal beskyttes mod forstyrrelser ved regulering af prædatorer som ræv, mårhund og mink i nødvendigt omfang.
- Bestanden af sortterne monitoreres og forholdene forbedres ved udlægning af redeflåder i Husby Sø.
- Klitnaturen ved Husby sikres igennem rydning af uønsket trævækst, fjernelse af rynket rose og andre invasive arter samt genskabelse af naturlig hydrologi.
- Strandengene ved Nisum Fjord sikres og forbedres som ynglelokaliteter for sjældne fugle ved græsningsprojekter og genskabelse af naturlig hydrologi.
- Søen Byns unikke vegetation og status som en botanisk lokalitet af international betydning sikres og videreudvikles ved en restaurering af søen.
- Der skabes dialog og indgås partnerskaber med frivillige, brugere, lodsejere og organisationer med henblik på at fremme naturbeskyttelse og -udvikling i naturparkområdet.
- Der gennemføres folkeforskningsprojekter, som inddrager lokalbefolkningen i kortlægning og undersøgelse af naturen.
- I områder med sårbar natur skal hensynet til naturbeskyttelse vægtes over øget rekreativ benyttelse.

Naturen i Naturpark Nissum Fjord

Grundlaget for de enestående naturværdier i Naturpark Nissum Fjord er geografien, geologien, landskabet og ikke mindst fjorden. Det er en blandt flere grunde til, at naturparken er en integreret og meget væsentlig del af Geopark Vestjylland. I det følgende beskrives naturen i Naturpark Nissum Fjord efter en indledende indføring i ovennævnte grundlag.

Geografi

Naturparken omfatter fjorden og det omkringliggende natur- og kulturlandskab. Der er forskellige naturtyper: Fjord, rørskov, engarealer, klithede, skov, søer og vandløb. Kulturlandskabet omfatter landsbyer, sommerhusområder, herregårde, landbrug og landbrugsarealer. Naturparken ligger i den sydvestlige del af Geopark Vestjylland, der omfatter hele det geografiske område for Holstebro, Lemvig og Struer Kommuner samt dele af Nordsøen og Limfjorden.

Naturparkområdet omfatter knap 22.670 ha, heraf udgør Natura 2000-områderne i alt ca. 10.850 ha. Desuden er der 1.244 ha § 3-arealer uden for Natura 2000-områderne.

Naturparken omfatter helt eller delvist tre Natura 2000 områder:

- Nissum Fjord: Natura 2000-område nr. 65, EF- habitatområde nr. 58 og EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 38, samt Ramsar, internationalt fuglebeskyttelsesområde (Ramsar ID4)
- Husby Klit: Natura 2000-område nr. 74 og EF habitatområde nr. 197
- Husby Sø og Nørresø: Natura 2000-område nr. 72 og EF-habitatområde nr. 188.

Nissum Fjord dækker i sig selv et areal på ca. 6.500 ha, og der er ca. 60 km rundt om fjorden på de diger, stier og veje, der er afmærket som en sammenhængende sti, hvor man kan vandre. I bil er turen rundt om fjorden ca. 70 km.

Staten ejer 21 % af landarealerne inden for naturparkens afgrænsning, mens Lemvig og Holstebro Kommuner tilsammen ejer ca. 1 %. De resterende 78 % af naturparkområdet, altså langt hovedparten, er privatejet.

Geologi

Nissum Fjord er en stor kystlagune ved Vestkysten. Fjorden er adskilt fra Nordsøen af en tange med marint forland og klitter. Centralt på tangen ligger byen Thorsminde. Langs fjordens sydlige bred findes nogle lave bakkepartier, som er udløbere af Skovbjerg Bakkeø. Mod øst grænser

fjorden op til Kronhede-Klosterhede smeltevandsslette, hvor Danmarks næstlængste vandløb, Storå har sit udløb i Felsted Kog mod syd.

Storå har ændret løb adskillige gange og har således løbet både nord og syd for sin nuværende placering. Åens delta er i historisk tid vokset betydeligt vestpå. I Fastlandstiden (11.700-9.000 år siden) var området tørt land. Men i Atlantisk tid (9.000-6.000 år siden) steg havniveauet, og der opstod en stor ferskvandssø i Felsted Kog.

Nissum Fjord er ikke præget af markante havniveauændringer siden, da landhævning og stigende havniveau har udlignet hinanden i området. På et tidspunkt blev ferskvandssøen til en fjord, som siden er blevet lukket ved oddeudbygninger med efterfølgende tangedannelse. Derved er der dannet en barrierekyst med bagvedliggende lagune. Der findes ikke geologiske dateringer af denne proces, men det er sandsynligvis sket kort tid efter fjordens dannelse set i lyset af den kolossale materialetransport langs Vestkysten.

Kystformerne langs dele af Nissum Fjord indikerer en vis bølgepåvirkning. F.eks. er der kystklinter ved Nørre Fjand, Nørhede og Felsted (de førnævnte udløbere af Skovbjerg Bakkeø). Disse er dog i dag inaktive og ligger bag et bælte af strandeng.

Ved Nørre Fjand og Fjandø findes markante oddedannelser og strandvolde. I Felsted Kog og andre steder langs fjorden findes marskdannelser. De er opstået ved, at det fine materiale, som især Storå tilfører området, er blevet aflejret i perioder med høj vandstand i fjorden. Sammen med finkornede aflejringer fra ferskvandssøen har strandengene og marskdannelserne udgjort grundlaget for områdets frodige græsgange.

Landskabet

Naturparkområdet er et storslået og meget velbevaret eksempel på de vestjyske fjord- og klitlandskaber. Nogle af de ting, der giver landskabet karakter, er beliggenheden lige bag klitterne ved Vesterhavet, hvis torden mange dage høres langt ind i landet. Hertil kommer beliggenheden på gæssenes hovedtrækrute ned gennem Jylland. Store dele af året høres og ses vildgæssene næsten konstant.

Landskabet på tangen og sydpå til Husby Klitplantage og sommerhusområdet Vester Husby er præget af beliggenheden ved Vestkysten. Det er et klitlandskab med strande og klitter og Husby Klitplantage, der er dækket af flyvesand. Der er samlede sommerhusbebyggelser ved Bjerghuse, Vester Husby og Husby Strandenge.

Husby Klitplantage og klitterne på tangen afgrænser landskabet rumligt og visuelt. Tangen mellem Vesterhavet og Nissum Fjord er næsten uden bebyggelse. Fra klitterne er der udsigt langt ind i naboområderne og tværs over Nissum Fjord. Den højeste klit "Marens Maw" i Husby Klitplantage er et udflugtsmål pga. den gode udsigt. Særlige landskabsoplevelser knytter sig til klitterne og Husby Klitplantage, og landskabet opleves generelt uforstyrret undtaget i sommerhusområderne.

Denne uforstyrrelse påvirkes dog af de mange vindmøller ude i horisonten, hvoraf 5 udgør den nationale prøvestation for store vindmøller i Høvsøre.

Mod syd og øst i den sydlige del af Nissum Fjord knytter landskabet sig i høj grad til afvanding og opdyrkning af de store lavbundsflader, der omgiver svagt markerede bakkeøer med små landsbyer og spredt beliggende gårde.

Landskabets udtryk er dermed præget af samspillet mellem flade, ubebyggede og meget åbne dyrkningsflader og et let hævet terræn med bebyggelse og en mere udbredt læhegnstruktur. Oplevelsen af landskabet er i høj grad præget af vidtrækkende udsigter på tværs af landskabet. Udsigterne er med få undtagelser præget af vindmøller, der står i og især uden for landskabsområdet.

Den flade hedeslette mellem Skalstrup, Nees og Bækmarksbro er præget af dyrkede markarealer, og nær fjorden ses betydeligt flere græsningsarealer. Der findes spredt lav bebyggelse i form af landbrugsejendomme og tættere bystrukturer omkring Bøvlingbjerg og Bækmarksbro.

Det flade kystlandskab nordøst for Nissum Fjord og ved Indfjorden har vide udsigter over fjorden og ind på land samt ud mod Vestkysten med den langstrakte klit ad tangen. De vide udsyn giver særligt områdets nordlige og vestlige del karakter af storskalalandskab. Dette understreges af ro og stilhed. Området er udpeget som fuglebeskyttelsesområde og indeholder større fredede arealer, der får landskabet til at fremstå og udvikle sig mere eller mindre intakt i forhold til dets oprindelse. Nær fjorden findes vådområder samt eng- og græsningsområder. En lav bebyggelse i form af landbrugsejendomme og husmandsbebyggelser ligger meget spredt imellem de større, dyrkede marker.

Fjorden

Meget rammende er Nissum Fjord blevet angivet som den amfibialske randzone (Alfred Kaae 1972) – en zone mellem land og vand. For landskabet er skabt, hvor de store vestjyske åer møder det voldsomme Vesterhav.

Fjorden består af tre opdeltede bassiner - Ydre Fjord, Mellemfjord og Felsted Kog. Fjorden er meget lavvandet, og i perioder med stærk vestlig vind ligger dele af den tørlagt. Ikke mindst den nordlige del, som hedder Bøvling Fjord.

Her er fjorden via kanalen ved navn Færgen forbundet til Indfjorden. Nissum Fjords middeldybde er 1 meter, og den maksimale dybde er godt 2 meter. Den største tilstrømning til Nissum Fjord kommer fra Storå, som udmunder i Felsted Kog. Storå udspringer helt inde sydøst for Ikast. Byerne Herning, Ikast, Sunds, Aulum, Holstebro og Vemb ligger alle i Storås opland, der omfatter godt

1.100 km². Fra nord kommer tilstrømningen fra Ramme Å, Fåremølle Å og Flynder Å. Fra syd kommer der vand - fra Nørresø og Husby sø – gennem Kast Å og fra øst kommer Damhus Å.

Fjordlandskabet er i stadig forandring i samspillet mellem land og vand. Fra havet tilføres der hele tiden sand, og fra land tilføres der sand, ler og silt via vandløbene.

Vandet fra begge sider søger nye veje og skaber oversvømmelser, der kan komme udefra med havet og indefra gennem skiftende vandløb.

De sidste 1.000 år er der sket radikale forandringer, og det er kun små hundrede år siden, at landskabet blev så reguleret, at vi kan genkende det i landskabskortene for fjordens geografi.

Fredninger i naturparken

I Naturpark Nissum Fjord findes de fem fredede arealer: Krogshede Fredningen, Bøvling Klit og Holmen, Amstrup Søerne, arealer ved Pallisbjerg og Nr. Fjand. De fem gennemgås i de følgende afsnit.

Krogshede Fredningen

Fredningen er på 255 ha og har til formål at undgå afvandingen af Krogshede Enge og bevare området som yngle- og rastearial for fugle, samt at beskytte de botaniske og vildtbiologiske interesser i området. Fredningen strækker sig fra nordsiden af Indfjorden og ud mod Nissum Fjord. Engene er for størstedelens vedkommende beskyttet af Naturbeskyttelseslovens §3 som enge, strandenge, vandhuller og moser. Især strandengene er vigtige lokaliteter for yngle- og trækfugle i Nissum Fjord området.

Bøvling Klit og Holmen

Fredningen er på 511 ha. Bøvling Fjord og Nissum Fjord med omgivende landarealer udgør i national og international sammenhæng et betydningsfuldt område som yngle- og rastested for vandfugle. Danmark er ved sin tiltræden af Ramsar-konventionen og som følge af EF's fuglebeskyttelsesdirektiv forpligtet til at søge denne funktion af området fastholdt. Fredningen består især af strandenge, der engang har haft betydning for høst af vinterfoder til kreaturer eller som afgræsningsarealer. I dag anvendes de primært som naturarealer, der afgræsses for at holde dem i naturmæssig god tilstand.

Amstrup Søerne

Fredningen er på 37 ha. Fredning af Amstrup Søerne har til formål at bevare de væsentlige naturvidenskabelige og landskabelige interesser for området. Området består af 4-6 mose/søområder, der er meget lave og brunvandede. Omgivelserne består af hede og en større

plantage omkranser området. Det betyder, at her er grobund for arter, der trives i surt og næringsfattigt miljø, såsom soldug, klokke-ensian og sphagnum.

Arealer ved Pallisbjerg

Voldstedet og de omgivne arealer er fredet, med det formål at bevare voldgraven, og det karakteristiske skov- og parkmiljø omkring hovedgården Pallisbjerg. I det åbne og flade vestjyske landskab, med et forblæst og barsk klima, er store træer ikke almindelige. Omkring Pallisbjerg findes en gammel løvtræslund med træer (bøg, ask, elm, el, ahorn og eg), der er op mod 100 år gamle. En del af bevoksningen er gammel park, mens resten danner små lunde uden for voldgravene. Pallisbjerg er privatejet, og der er ikke offentlig adgang til parken.

Nørre Fjand

Fredningen består af to fredninger, der tilsammen er på 23 ha. Den ældste fredning fra 1975, er en landskabsfredning, der har til formål at beskytte og bevare det karakteristiske landskab, der ligger ned til Nisum Fjord. Der er offentlig adgang til hele arealet. Den anden fredning er fra 1983. Formålet med denne fredning er at beskytte de arkæologiske værdier for eftertiden. Arealerne kan fortsat udnyttes landbrugsmæssigt, men må ikke dybdepløjes, drænes, tilplantes mv. Arkæologiske undersøgelser har vist spor fra ca. 50 hustomter, der i tid strækker sig over ca. 400 år, i perioden 200 år før Kr.f. til ca. 200 år efter Kr.f. Offentligheden har ikke adgang til arealerne, men de kan ses fra offentlig vej.

Naturværdierne i Naturpark Nisum Fjord

Naturværdierne i naturparken er enestående og omfatter en lang række specifikke områder og sjældne arter.

Der er en særlig grund til at fremhæve:

- Selve Nisum Fjord med dens rige fugle- og fiskeliv.
- De fine strandenge især langs fjordens vest- og nordside, som rummer nogle af landets sidste bestande af sjældne engfugle.
- De udstrakte rørskove med bl.a. rørdrum og rørhøg, især rundt om Felsted Kog.
- Husby Klit og Husby Klitplantage, som blandt andet rummer en af Danmarks største parabelklitter
- Husby Sø, bl.a. med vandranke samt en af landets sidste tilbageværende bestande af den sjældne sortterne.

- Tangsø og Byn, to søer, som botanisk er usædvanligt fine.
- Et landskab med fritlevende bævere, som har bredt sig ud fra udsætningsområdet i Klosterheden samt en stor odderbestand.
- Den nederste del af Storå, som hvert år passeres af flere tusinde laks på vej op mod gydepladserne.

Nisum Fjord er velbeskrevet i Naturstyrelsen 2013: Natura 2000 basisanalyse 2016-2021 Nisum Fjord. Her fremhæves naturen på Thorsminde tangen, som i dag er en mosaik af saltpåvirkede græsningsarealer, høslætarealer og ubenyttede områder, der har vist sig at give en rigtig fin artsvariation af planter.

I forbindelse med den nordlige del af Nisum Fjord, som hedder Bøvling Fjord, ligger Indfjorden, Tangsø, Byn og Søndersund, som er omgivet af enge og rørsump.

Dette område huser i danske sammenhænge en meget artsrig undervandsflora med mellem 31 og 46 registrerede undervandsplanter. Byn er hjemsted for den sjældne sylblad, som kun vokser i næringsfattige, lavvandede og klare søer (Naturstyrelsen 2013).

Natura 2000-området Nisum Fjord består af et habitatområde og et fuglebeskyttelsesområde. Området er særligt udpeget pga. en væsentlig tilstedeværelse af en række naturtyper og arters levesteder. Det drejer sig om strandeng, grå/grøn klit, klithede, havtornklit, surt overdrev, tidvis våd eng samt odder, vandranke, rørdrum, rørhøg, klyde, almindelig ryle, brushane, havterne samt en række træk- og rastefugle bl.a. kortnæbbet gås, bramgås, lysbuget knortegås, krikand, pibeand, spidsand, klyde og lille kobbersneppe.

Naturtypernes tilstand er generelt moderat til god, hvor ruslerne eksempelvis for det meget store areal med strandeng, er afvanding samt tilgroning pga. manglende afgræsning.

Natura 2000-området Husby Klit består af et habitatområde og er særligt udpeget pga. væsentlig tilstedeværelse af naturtyperne hvid klit, grå/grøn klit og klithede.

Generelt er naturtypernes tilstand god, men der er væsentlige områder i moderat tilstand pga. tilgroning med invasive arter som bjergfyr, rynket rose og stjernebredribbe.

Natura 2000-området Husby Sø og Nørresø, hvoraf Husby Sø ligger i naturparken, består ud over de 2 søer af omkringliggende mose- og engarealer. Habitatområdet er udpeget pga. en væsentlig tilstedeværelse af naturtyperne kransnålalge-sø og næringsrig sø, samt arten vandranke. Af 4 kortlagte småsøer med habitattypen naturligt næringsrig sø er 3 i god tilstand, mens en er i moderat tilstand.

Natura 2000-planernes målsætning og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper og arter og af en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Inden for Naturparkens afgrænsning er der desuden godt 3.500 ha, der er beskyttet gennem naturbeskyttelseslovens § 3. Godt 2.200 ha af § 3-arealerne ligger i et af de 3 Natura 2000-områder. Knap 35 % af § 3-arealerne er strandeng, mens der er ca. 17 % hede, 17 % mose, ca. 15 % eng og 14 % sø og knap 2 % overdrev.

Naturparken rummer også nogle mindre skove/plantager, hvoraf den væsentligste er Husby Klitplantage. Plantagen er på ca. 1.100 ha. Tilplantningen blev påbegyndt i 1858 som et led i dæmpning af sandflugten, der dengang gav store problemer.

Jordbunden i området varierer meget fra høje magre klitter over fugtige sletter til overføjget moræne. Valget af træart afpasses efter forholdene, og derfor findes der en meget varieret skov. På den ringeste del plantes der eg, skovfyr og østrigsk fyr, mens der på den lidt bedre jord plantes sitkagran og ædelgran. Den bedste skovbund er egnet til bøg og andre løvtræer, der mindsker brandfaren og skaber en mere varieret natur til glæde for dyr, planter og skovgæster.

Plantelivet i naturparken

Den store variation i landskabs- og naturtyper i naturparkområdet bevirker en meget stor mangfoldighed i plantelivet med mange sjældne og bemærkelsesværdige arter. Nogle af de vigtigste er nævnt herunder:

- De vidtstrakte strandenge langs Nissum Fjord rummer en fin og karakteristisk strandengsflora med arter som harril, strand-trehage og mange andre. Som en kuriositet kan nævnes den lille, fine kurvblomst firkløft, som egentlig er kommet hertil fra Sydafrika, men som man kan være heldig at finde i de lave og ellers vegetationsløse dele af strandengene. På de mere ferske dele af engene er den statelige orkidé purpur-gøgeurt nærmest karakterart, men også den halvsjældne bregne slangetunge og den kødædende vibefedt kan findes her.
- Husby Klit med den gamle klitplantage er ligeledes et botanisk meget fint område. I tilknytning til nåleskoven vokser store bestande af sjældne arter som linnæa og orkidéen knærod – i øvrigt begge arter, som først indvandrede til Danmark efter at vi begyndte at plante nåletræer i større stil. I de mange fugtige og næringsfattige lavninger i klitten findes halvsjældne arter som klokke-ensian og brun næbfrø, foruden de kødædende liden og rundbladet soldug. Klitplantagen er i øvrigt et meget søgt mål for svampesamlere – både kantareller, pigsvampe og rørhatte findes her i stort tal.
- Specielt bør nævnes den lille klitsø Skavemose, hvor man hvert år kan finde den meget sjældne, lille, vandlevende bregne pilledrager. Nogle år er der store bevoksninger, andre år

meget få individer af planten. Også den fine, lille vandplante strandbo har et af sine ret få voksesteder her.

- Byn, Tangsø og Søndersund er nok Danmarks tre mest artsrige søer for undervandsplanter og specielt Byn huser en lang række af Danmarks mest sjældne arter. Bemærkelsesværdig er især sylblad, som kun findes ét andet sted i landet, og kræver næringsfattigt og klart vand, samt den lille, fine vandpeber-bækarve. Samtidig bør nævnes den meget sjældne – og også internationalt særligt beskyttede - art vandranke. Vandranken er en vandplante, der i Danmark kun findes i Nissum og Ringkøbing Fjord. Inden for naturparkområdet vokser den i en kanal langs Felsted Kog samt i Husby Sø.
- Husby Sø, der i dag har afløb til Nissum Fjord, kendetegnes ved at være en artsrig vandaksø, der også huser en række mere sjældne arter som nåle-sumpstrå, samt de kødædende planter, slank- og almindelig blærerod.

Dyrelivet i naturparken

De fleste vil nok forbinde området dyreliv med de utrolige mængder af fugle. Forår og efterår trækker meget store antal af gæs, ænder, svaner og vadefugle igennem området. Specielt er de enorme flokke af kortnæbbet gæs og bramgæs, som fylder luften med deres kald, når de går ned på strandene eller på fjorden, med til at give området karakter.

En karakterfugl for Nissum Fjord er i øvrigt den smukke lysbuget knortegås, hvis verdensbestand tæller under 10.000 individer. Både på fjorden og på strandene træffes arten ret hyppigt i vinterhalvåret.

Nævnes bør også den fåtallige pomeransfugl, der i markområderne syd for Nissum Fjord har et af sine få rasteområder i Danmark, når de er på gennemtræk i foråret. Blandt ynglefuglene er splitterne, havterne og klyde vendt tilbage til Fjandø i pæne antal, efter at der er kommet styr på rævenes prædation. Også den meget sjældne mosehornugle yngler på Fjandø, dog ikke hvert år.

I de vidtstrakte rørskove yngler arter som rørhøg, rørdrum og skægmejse.

Strandene ved fjorden var tidligere vigtige yngleområder for sjældne vadefugle som engrylle og brushane.

Disse bestande har været i rivende tilbagegang næsten alle steder, men forholdene forbedres for arterne i disse år ved genskabelse af en mere naturlig hydrologi. Vibe, rødben og ikke mindst den flotte stor kobbersnepe yngler fortsat i området.

Husby Sø er kendt for en ynglebestand af den meget sjældne sortterne, men gennem de senere år er ynglebestanden blevet mere uregelmæssig fordi fuglene flytter mellem søen og Vest Stadil Fjord.

Blandt de pattedyr, som lever i naturparkområdet, vil det være naturligt at nævne bæveren. Bæveren blev genudsat i Danmarks natur i Klosterheden i 1999, og herfra har den siden bredt sig. Særligt ved solopgang og solnedgang kan man være heldig at opleve en bæver som lydløst svømmer rundt i områdets store og små søer eller på tværs af de brede åer, der løber til Nissum Fjord. Odderen er også ret almindeligt forekommende i naturparkområdet.

I Husby Klitplantage findes en bestand af krondyr, som er en stor attraktion både for jægere og andre besøgende.

Blandt padde og krybdyr er det værd at nævne den store bestand af strandtudse, som i foråret og forsommeren lader sin rullende sang høre på strandene ved Nissum Fjord. Og så har markfirbenet, som ellers er sjældent i Vestjylland, en bestand i Husby Klit.

Insektlivet i naturparkområdet er endnu ret uudforsket; nævnes bør dog bestanden af den sjældne og rødlistede sommerfugl ensianblåfugl, som lægger sine æg på klokke-ensian, og hvor larven opfostres af myrer.

Livet i vandet i naturparken

Livet i vandet er meget afhængigt af hvilket saltindhold, der er i fjorden. Saltindholdet er generelt lavt, men varierer meget i perioder. Slusen i Thorsminde, der blev færdigbygget i 1931, sikrer, at der er en vis mulighed for at regulere vandtilstrømningen.

Sammensætningen af planter og dyr er tilpasset de forskellige saltholdigheder i fjorden. I Felsted Kog trives ferskvandsarter som aborrer, skalle og brasen, og herinde, tæt på Storås udløb, ses helt andre undervandsplanter end i Mellemfjord og Yder Fjord.

I Mellemfjord og Yder Fjord findes gode bestande af skrubber og sild. Planterne består af havgræs, ålegræs og børstebladet vandaks, men de sidste 15-20 år har planterne dækket en forsvindende lille del (under 5 %) af fjordbunden.

Helt, ørred og laks findes i hele fjorden og vandrer desuden hver vinter op i åerne for at gyde. Ørred og laks er fredet for fiskeri i Nissum Fjord hele året, og denne fredning er en del af grundlaget for, at Danmarks bedste fritidsfiskeri efter laks findes i Storå. I fjorden fanges hovedsagligt sild, helt, skrubber og aborrer.

I fjordbunden trives børsteorme og slikkrebs og nogle år sandmuslinger, som alle er gode fødeemner for de bundlevende fisk. Rejer og især strandkrabber har kronede dage og indtager i dag en dominerende rolle på fjordens bund og i fiskernes garn.

Naturprojekter

Naturnationalpark Husby Klitplantage

Beskrivelse: I den kommende I Naturnationalpark Husby Klitplantage kan besøgende få helt nye og vildere naturoplevelser. Naturpotentialer er stort, og artsindholdet er højt i de bedste områder med forekomst af særlige værdifulde plantearter som f.eks. klokkeensian, soldug og tranebær. Den mosaikagtige klitnatur er også levested for en lang række sjældne laver, insekter, padder og fugle. Husby Klitplantage rummer en af Danmarks største parabelklitter. Klitrækken mod vest udgøres af klitnaturtyper som hvid klit, grå/grønklit, klithede, klitlavning m.m.

I den vestlige del af plantagen er store områder med klitnatur genskabt de seneste år ved rydning af nåletræer og bekæmpelse af rynket rose.

Mål: Forbedring af biodiversiteten gennem etablering af selvforvaltende naturområder, genopretning af naturlig hydrologi, udlægning af urørt skov og genopretning af nøglearter, f.eks. udsætning af græssende dyr.

År: 2024 - fremadrettet

Økonomi: Afklares. Naturnationalpark Husby Klitplantage indgår som del af natur- og biodiversitetspakken på 888 mio. kr.

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: I forbindelse med etableringen af Naturnationalpark Husby Klitplantage arbejder Naturstyrelsen på nationalt plan sammen med en videnskabelig gruppe og en gruppe af nationale interessenter. Derudover etableres en lokal bestyrelse for Naturnationalpark Husby Klitplantage.

EU Life projekt BioScape Byn: Restaurering af søen Byn

Beskrivelse: Byn er en lille, men botanisk set meget værdifuld sø, der ligger øst for den nordlige del af Nissum Fjord. Søen har gennem de senere årtier været genstand for en negativ udvikling, der truer søens unikke botaniske indhold og søens fortsatte eksistens som en botanisk lokalitet af national og international betydning. Desuden er søens betydning som gydeområde for Nissum Fjord-helten truet. Projektet søger at bremse den igangværende forringelse af naturtilstanden og gennem sørestaurering at forbedre og bevare den som en vigtig del af den danske naturarv og frøbank for sjældne arter af danske vandplanter.

I forlængelse af projektet etableres der formidling ved lokaliteten i et samarbejde mellem Naturpark Nissum Fjord og Lemvig Kommune.

Mål: Forbedring af naturtilstanden i Byn Sø

År: 2018-2026

Økonomi: BioScape Byn har et samlet budget på 11,3 millioner kr. og er finansieret af EU (med 60%), Åge V Jensen Fond, Lemvig Kommune og Region Midtjylland

Ansvarlig: Lemvig Kommune

Vosborg Enge lavvandede søer

Beskrivelse: Vosborg Enge projektet omfatter et areal på 88 ha mellem herregården Nr. Vosborg og Storåen kort før åens udløb i Nissum Fjord. Vosborg Enge er i dag afvandet med pumpe og anvendes i dag hovedsageligt til almindelig landbrugsdrift. Lavbundsprojektet vil betyde, at afvandingen via pumpen ophører og dræn og grøfter bliver sløjfet. Det vil få vandstanden i Vosborg Enge til at stige, da der dannes lavvandede søer omgivet af enge. Om sommeren vil der både dannes områder med sjavvand og lavvandede søer med en typisk vanddybde på 25-30 cm. I vinterhalvåret vil vandstanden variere en del fra måned til måned og fra år til år afhængigt af, om vandstanden i Storå tillader, at nedbørsoverskuddet kan strømme af eller om det midlertidigt ophobes i projektområdet.

Mål: Genskabe naturlig hydrologi til gavn for biodiversiteten samt nedbringe udledning af drivhusgasser til atmosfæren og kvælstof til vandmiljøet.

År: 2021-2024

Økonomi: 11,7 mio kr

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Lodsejer (Realdania)

Helårsgræsning i Husby

Beskrivelse: Helårsgræsning ved Husby skal give rigere natur og ny viden om græsningens effekt på både biologien og friluftslivet. Hårdføre hesteracer og stude er udsat i den ca. 400 ha. store indhegning.

Mål: Øge den naturlige dynamik i klitnaturen foruden forbedring af forholdene for en lang række arter herunder markfirben, klokke-ensian, ensianblåfugl og klitperlemorssommerfugl samt forbedre viden om effekten af helårsgræsning i klitnaturen.

År: 2021-2026

Økonomi: 2,3 mio. kr. Projektet er støttet af 15. juni fonden

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Forskere fra Århus Universitet undersøger både de biologiske effekter samt effekterne på friluftslivet af helsårsgræsning.

Afgræsning på Thorsminde Tange, syd for Thorsminde

Beskrivelse: Ca. 155 ha delvist tilhørende Naturstyrelsen indgår i fællesfener med hhv. græsningsaftaler og forpagtning. Naturstyrelsen forventer, at græsning af arealet først og fremmest hindrer, at arealet gror til i rørskov, at det "blå bånd" holdes åbent, samt at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange ruge- og trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret

Mål: Afgræsningen af arealerne sørger for, at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange eng- og trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret

År: Efterhånden som arealerne er blevet erhvervet/Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og naturarealer

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: 4 Dyreholdere samt lodsejere af 14 matrikler, der ikke er Naturstyrelsens

Afgræsning på Gørdingdæmningen

Beskrivelse: Ca. 114 ha på Gørdingdæmningen tilhørende Naturstyrelsen afgræsses med kreaturer. Naturstyrelsen forventer, at græsning af arealet først og fremmest hindrer, at arealet gror til i rørskov, at det "blå bånd" holdes åbent, samt at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange ruge- trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret.

Mål: Afgræsningen af arealerne sørger for, at strandengsarealerne holdes med tæt, lav vegetation og større eller mindre fugtige områder af hensyn til såvel engfugle og padder. Dette giver mulighed for et langt større fugleliv med mange eng- og trækfugle, ligesom plantelivet bliver både væsentlig mere righoldigt og varieret.

År: Efterhånden som arealerne er blevet erhvervet/Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og natur

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Afgræsning af strandeng-areal ved Nørre Fjand

Beskrivelse: I 2015 blev ca. 30 ha strandengareal og N2000-område heget med tilskud fra Naturerhverv til afgræsning med kreaturer. Den stigende tilgroning med tagrør bl.a. på grund af tidligere ophørt græsning skønnes at være en væsentlig årsag til dyre- og plantelivets tilbagegang i området. Naturstyrelsen forventer, at græsning af arealet først og fremmest hindrer, at arealet gror yderligere til i ensformig rørskov og pilekrat, samt at græsenge med tæt lav vegetation og fugtige arealer kan genskabes.

Mål: Afgræsningen af arealerne skal sørge for, at tilgroning af arealerne mindskes og dyre- og planteliv fremmes.

År: 2016-Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og natur

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Dyreholdere

Naturpleje ved Åbjerg Skov/Flynder Å ved Bækmarksbro

Beskrivelse: Hegning af engareal med henblik på afgræsning under hensyntagen til publikumsadgang via eksisterende vandrestier til/fra Bækmarksbro via engen til/ langs skoven. I skoven kan mindre lysåbne skovengsarealer plejes med afgræsning vha. mobile/midlertidige hegn.

Mål: Pleje af lysåbne arealer i skoven og i engen ved afgræsning. Målet er mere biodiversitet og bedre adgang på engen.

År: 2016-Fremadrettet

Økonomi: Forberedelse til afgræsning under Landbrugs- og Fiskeristyrelsen, Naturstyrelsen. Ca. 90.000 kr.

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Dyreholdere

Naturpleje ved Skærum Mølle, afgræsning af ferske engarealer

Beskrivelse: Efter Naturprojekt Råsted Lilleå, hvor Råsted Lilleå og Bavnbæk blev genslynget på en ca. 4 km strækning, blev der etableret ca. 15 ha bynær løvskov, ekstensiveret landbrugsarealer samt etableret publikumsfaciliteter som stier og hundskov. Området for den del, der tilhører Naturstyrelsen, drives med henblik på rekreation og biodiversitet. Engarealerne blev heget i 2013.

Mål: Pleje af ca. 45 ha engarealer, både ånære og højere liggende, vha. afgræsning med kreaturer og heste. Pleje af arealerne og hindring af opvækst/tilgroning af træer. Fortsat drift af "ny" etableret løvskov efter naturnære principper.

År: 2014-Fremadrettet

Økonomi: Grundbetaling, grøn støtte og pleje af græs- og natur

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Dyreholdere

Pleje af græs- og naturarealer

Beskrivelse: En ekstensiv drift med afgræsning eller slæt bidrager til at skabe gode levesteder for det vilde plante- og dyreliv. På de lysåbne arealer i Natura 2000-områderne er en plejeindsats afgørende for naturværdien. Der arbejdes løbende med screening for relevante projekter. Kommunerne yder lodsejere støtte til hjem søgning af støtte midler.

Mål: 2-4 større, sammenhængende afgræsningsprojekter i naturparken

År: 2018-fremadrettet

Økonomi: Indsatsen finansieres af EU og staten

Ansvarlig: Holstebro og Lemvig Kommuner

Partnere: Lodsejere

Bekæmpelse af rynket rose på klitheder ved Husby Klit

Beskrivelse: Rydning af klithede ved Vester Husby. Kolonier af rynket rose bekæmpes på klitterne ud mod kysten.

Mål: Fjernelse af den invasive art rynket rose.

År: 2014-Fremadrettet

Økonomi: Holstebro Kommunes driftsmidler til naturpleje.

Ansvarlig: Holstebro Kommune

Bekæmpelse af mink for at reducere prædation på bl.a. vadefugle

Beskrivelse: Bekæmpelse af mink ved opsætning af slagfælder på fx flydeplatforme, ved små havne og langs fjorden ved strandene, for at mindske prædationen på jordrugende fugle, æg og unger.

Mål: Mindske prædationen på især jordrugende fugle, æg og unger

År: 2012-Fremadrettet

Økonomi: Jagttegnsmidler

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Frivillige jægere

Bekæmpelse af mårhund for at reducere prædation på bl.a. vadefugle

Beskrivelse: Bekæmpelse af mårhund, fx ved brug af judas-dyr, indfangning og aflivning samt regulering for at mindske prædationen på især jordrugende fugle.

Mål: Mindske prædationen på især jordrugende fugle, æg og unger. Reducere udbredelsen og antallet af individer af en invasiv art.

År: 2010-Fremadrettet

Økonomi: Jagttegnsmidler

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Partnere: Frivillige jægere

Udlægning af redeflåder til sortterne

Beskrivelse: Sortternen er en af Danmarks mest sårbare og udryddelsestruede ynglefugle. Arten har tidligere ynglet i Husby Sø gennem mange år, men den lille, tilbageværende bestand er nu flyttet til Vest Stadil Fjord. Alligevel ses den stadig hyppigt fouragerende ved Husby Sø. Sortternens naturlige redeunderlag er flydende vegetation, som i sagens natur er ustabil i bølger og blæst. Udlægning af redeflåder i kunstigt materiale kan øge ynglesuccesen. I 2022 og 2023 lykkes det at få sortternen til at yngle på redeflåderne. DOF Vestjylland vil stå for projektets fortsættelse.

Mål: Projektets formål er overordnet at stabilisere og forøge bestanden af sortterne i Vestjylland. Desuden skal projektet forøge chancerne for, at arten vender tilbage til Husby Sø som ynglefugl.

År: 2018 – fremadrettet

Ansvarlig: DOF Vestjylland

Etablering af vådområder

Beskrivelse: I samarbejde med lodsejere og landboforeninger fremmes etableringen af vådområder og vådlægning af kulstofholdige lavbundsjord med henblik på at forbedre fjordens tilstand og tilbageholde klimagasser.

Mål: Etablering af minimum et nyt større sammenhængende vådområde i naturparkområdet

År: 2024-2028

Økonomi: Indsatsen finansieres EU og staten

Ansvarlig: Holstebro og Lemvig Kommuner

Partnere: Lodsejere

Undersøgelse af udvikling i fiskebestande i Nissum Fjord

Beskrivelse: DTU Aqua og 10-12 hold af frivillige fritids- og erhvervsfiskere har i samarbejde med Naturpark Nissum Fjord iværksat en kortlægning og undersøgelse af udviklingen i fjordens fiskebestand. Projektet forløber over en længere årrække og bliver løbende formidlet, både ved foredrag og skriftligt. Gennem standardiseret fiskeri med nedgarn (flere forskellige masketørrelser) i alle dele af fjorden, opbygges en tidsserie for fiskebestandens udvikling.

Desuden er der særligt fokus på bestanden af helt, hvor der indsamles skælprøver fra fangsten, som giver mulighed for at analysere bestandens aldersstruktur og livshistorie (fx gydeaktivitet).

Mål: Faktisk viden om udviklingen i Nissum Fjords fiskebestand

År: 2017-2028

Økonomi: Ca. 250.000 kr., heraf ca. 235.000 fra Fiskeplejemidlerne og den Europæiske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturfond (EHFAF), der finansierer DTU Aquas deltagelse.

Ansvarlig: DTU Aqua og Havnegruppen under Nissum Fjord Netværket

Undersøgelse af gæssenes migration, samt tilpasning til klimaforandringer og energilandskaber

Beskrivelse: I et samarbejde mellem Naturpark Nissum Fjord og Jesper Madsen, Professor og leder af Center for Adaptiv Naturforvaltning (Aarhus Universitet), arbejdes der med et projekt, hvor trækruter for de vilde gæs kortlægges. Gæssene skal indfanges og mærkes med GPS-sendere, når de raster ved Nissum Fjord. Landskabet ved Nissum Fjord er præget af nye energiprojekter, og fjordens vandstand og miljø påvirket af øget nedbør og vandstand. Det er væsentligt at få en øget forståelse af hvordan dette påvirker gæssenes adfærd og migration.

Lokale frivillige involveres i indfangning og mærkning af gæssene. Projektet og dets resultater formidles via "Store Gåsedag", Gåsecenteret i Bøvlingbjerg samt naturparkens og Aarhus Universitets kanaler.

Mål: Øget viden om gæssenes adfærd og migration, herunder tilpasning til klimaforandringer og nye energilandskaber.

År: 2025-2028

Økonomi: Der søges midler til projektet hos fonde og virksomheder, estimeret kr. 120.000/år til GPS-sendere, fangst og databehandling.

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Professor Jesper Madsen (Aarhus Universitet)

Kultur

Vision

Naturpark Nisum Fjord danner rammen om et rigt kulturliv, hvor områdets særlige kulturhistorie og dennes samspil med naturen bidrager til en øget stolthed blandt beboerne.

Langsigtede mål

- Den øgede fokus på Nisum Fjord som oplevelsesdestination får en positiv effekt på besøgstallet hos fjordens udbydere af kunst, kulturliv og natur- og friluftsoplevelser. Den særlige lokale identitet og stolthed, der er opstået som følge af at leve i, med og mod den barske natur på og ved fjorden, udgør en central del af formidlingen om fjorden

Kortsigtede mål

- Lokale kunstnere og kulturinstitutioner deltager i en levende kulturudvikling rundt om fjorden
- Der sættes fokus på den levende kulturhistorie og kulturarv ved og på fjorden. Livet med jagt, fiskeri og rekreation ved fjorden skal synliggøres i kulturindsatsen, ligesom særlige former for landbrug, der relaterer sig til fjordlandskabet, fremhæves – eksempelvis rørhøst og stuedrift

Kulturen i Naturpark Nisum Fjord

Kulturen har traditionelt været afhængig af de naturgivne kræfter ved Nisum Fjord. Her har mennesker altid kæmpet for at skabe et stabilt livsgrundlag i et landskab, der hele tiden påvirkes af vand, vind og vejr i øvrigt. Tidligere har befolkningen kæmpet for at tæmme disse kræfter ved håndkraft. I dag sker det ved hjælp af maskiner og sandpumpning.

Naturparkområdet har ca. 4.000 indbyggere baseret på indbyggertallet i sognene i 2023. Det er sognene Vemb, Gørding, Nees/Skalstrup, Bøvlingbjerg, Sdr. Nisum og Husby, der er omfattet af naturparkområdet.

Fjaltring, Staby og Ulfborg, Flynder sogn med landsbyen Bækmarksbro samt Møborg sogn ligger tæt på og har en naturlig tilknytning til Naturparken. Medtages disse sogne er der ca. 8.500 indbyggere, som udgør det primære befolkningsgrundlag for Naturparken.

På kanten mellem vand og land ligger de små jollehavne i små kroge rundt ved fjorden. En række af havnene har en lang historie og er kulturbærende steder. Det gælder eksempelvis Kloster Havn,

Sandholm Havn og Bøvling Havn. Andre jollehavne er kommet til siden; senest Harpøth Havn, som blev indviet i sommeren 2001.

De mere end 800 år gamle kirker står hele vejen rundt om fjorden. Der er 10 sogne, som omkranser Nissum Fjord, og i næsten alle findes en kirke og et forsamlingseller sognehus. Der er fire folkeskoler, men ikke mindre end tre efterskoler og en friskole.

Kulturinstitutioner i naturparken

Der er tre centrale kulturformidlingssteder i Naturparkområdet: Strandingsmuseet i Thorsminde, Herregården Nørre Vosborg og Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle.

Folkeuniversitetscenteret har stor interesse i at formidle natur- og kulturhistorie omkring Storå og Nissum Fjord. I 2023 er sekretariatet for Naturpark Nissum Fjord flyttet til Skærum Mølle og i 2024 indvier naturparken et naturturistkontor med familievenlig lakseformidling. Dette suppleres af en geologisk udstilling i Per Kirkeby's største murstensskulptur "Stenhuset" lavet af Geopark Vestjylland.

Ud over de nævnte offentligt støttede institutioner skal nævnes, at et lille Fjordhus i Gørding rummer en samling af effekter og lokalhistorier fra fiskerkulturen ved fjorden, og i umiddelbar nærhed af Naturparken findes Kunst- og Kulturcenter Tuskær, der rummer en permanent kunstsamling og afholder skiftende udstillinger. Tuskær byder desuden på nationale og internationale musikoplevelser inden for både klassisk musik og folkemusik.

Kulturhistorie i naturparken

Naturparkområdets kulturhistorie er velbeskrevet, men kun i begrænset omfang formidlet og eksponeret ved fjorden. Bedst formidlet er strandingshistorien, som udstilles i Strandingsmuseet Skt. George. Her formidles strandinger ved Vestkysten med udgangspunkt i en unik samling fra de to engelske orlogsskibe, som sank her.

Hele historien om kampen med vandet, vinden og vejret i øvrigt kan danne basis for interessant kulturhistorisk formidling i Nissum Fjord Naturpark. Det samme gælder de historiske livsbetingelser ved fjorden, der tilskyndede vekslen mellem fjordfiskeri og landbrug. Forholdene er velbeskrevet i en lang række bøger og artikler. Værket Nørre Vosborg i tid og rum, bind 1 og 2 og en række værker udgivet af forskere knyttet til Holstebro Museum, heriblandt Vikinger, Vest og Nordvestjyske bønder som kreaturhandlere i Nordsørummet, udgør en uvurderlig skatkiste af viden om hele områdets natur- og kulturhistorie.

De kulturhistoriske Museer i Lemvig og Holstebro har ligeledes en rig samling af effekter fra fjordfiskeriet.

Derudover har de lokalhistoriske arkiver i Ulfborg, Bøvlingbjerg og Lemvig meget relevant materiale om det historiske liv ved Nissum Fjord. De lokalhistoriske arkiver har desuden tilknyttet lokale beboere, som interesserer sig meget for lokalhistorien og formidlingen heraf.

Kunst i naturparken

Rundt om Nissum Fjord bor og arbejder mange kunstnere og kunsthåndværkere. De fleste holder åbent en eller flere dage om ugen med adgang til atelier, værksted eller butik. Nogle kunstnere afholder kurser i eksempelvis glas og akvarel, mens andre afholder folkemusik-eftermiddage om sommeren. Der er en fantastisk kunstnerisk mangfoldighed i Naturpark Nissum Fjord.

Mange af disse kunstnere deltager i den årlige "fjord fest", Nissum Fjord Dagen, koordineret og markedsført af Naturpark Nissum Fjord. Formålet er at skabe opmærksomhed om fjordens mange kvaliteter, de erhvervsdrivendes tilbud, de "ukendte perler" og livet i de små havne.

Kulturprojekter

Nissum Fjord dagen

Beskrivelse: Siden 2006 har Nissum Fjord Netværket, den sidste dag i august afholdt den årlige "fjord-fest" i form af Nissum Fjord dagen. I 2023 er koordinering af Nissum Fjord Dagen overgået til naturparkens sekretariat. Dagen har skiftende temaer, men den røde tråd er friluftsliv, natur-, kunst- og kulturoplevelser. Afholdelse af dagen er en vigtig del af at øge kendskabet til fjorden og de mange tilbud hele vejen rundt – og vil naturligvis også være det fremover!

Mål: At skabe opmærksomhed om fjordens mange kvaliteter, de erhvervsdrivendes tilbud, de "ukendte perler" samt livet i de små havne,

År: Nissum Fjord Dagen har været afholdt siden 2006. I 2023 er koordineringen og markedsføring overgået til Naturpark Nissum Fjord.

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord samt deltagende aktører

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Aktørerne rundt om Nissum Fjord

Fjordhuset i Thorsminde

Beskrivelse: På "fugleøen" i Thorsmindes ligger "Anders' Fjordhus", lige ned til fjorden. Det er et ældre redskabsrum fyldt med historiske redskaber knyttet til fjordfiskeri. Fjordhuset ønskes

ombygget til madpakkehus med formidling omkring kulturhistorie, fjordfiskeri og naturen ved Nissum Fjord.

Der arbejdes på at etablere sheltere i umiddelbar nærhed til fjordhuset.

Mål: Fjordhuset etableres med formidling

År: 2022-fremadrettet afhængigt af fondssøgning

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Høvsøregården, mellem hav og fjord

Beskrivelse: Høvsøregården er en unik gammel marskgård med en helt særlig beliggenhed, tæt ved fjorden, mellem det brusende Vesterhav og Testcenter Høvsøre. Foreningen Høvsøregården bevarer og skaber liv i den smukke gamle gård. Den skal bruges til ophold på vandre-, cykel- og bilture, spændende arrangementer samt udstillinger omkring natur- og kulturhistorien i det barske landskab.

Mål: Etablering af udstillinger samt simple faciliteter for vandrere og cyklister

År: 2021-Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde, til at supplere driftstilskud og ekstra egenfinansiering ved fondssøgning på 109.000 kr. fra DTU

Ansvarlig: Foreningen Høvsøregården

Partnere: Prøvestation Høvsøre (DTU)

Kulturhistorien ved Lille Bjerregård Havn

Beskrivelse: I 1847, da der blev fragtet hør på tværs af Nissum Fjord, åbnede Lille Bjerregård Havn. Udover udskibning af hør, blev havnen brugt til fiskeri, som var af stor betydning for lokalsamfundet.

Senere, i 1960'erne, var det fjordfiskeriet, som var den primære aktivitet. Havnen blev nytænkt som bådeplads, til det eksisterende fjordfiskeri, med en ny epoke med friluftsliv tilknyttet. Lille Bjerregård har været et særligt udendørs mødested med et fantastisk sammenhold af stor betydning for lokalsamfundet. I 2007 blev området dog spærret af, pga. uenigheder med den daværende lodsejer. I 2021 fik bådepladsen ny ejer, som ønsker igen at åbne bådepladsen og dens friluftsliv op.

Kulturhistorien knyttet til livet ved fjorden er en central del af fortællingen om Naturpark Nissum Fjord. I forbindelse med re-etableringen af området ved Lille Bjerregård, formidles kulturhistorien knyttet til den gamle havn, fjordfiskeriet og livet ved fjorden.

Mål: Et ny-etableret mødested for bådejerne, lokalbefolkningen og turister langs Nissum Fjord med kulturhistorisk forankring og formidling.

År: 2021-Fremadrettet

Økonomi: Der søges midler til projektet

Ansvarlig: Bestyrelsen for Lille Bjerregård Bådelaug

Partnere: Naturpark Nissum Fjord, lodsejer

Kirkeprojekt, landskabs- og kulturhistorie

Beskrivelse: De vestjyske kirker er typisk bygget om af store kvadersten. Disse stammer fra ledeblokke efterladt af isen for mange tusinde år siden. Kvaderstenene er et geologisk vidnesbyrd, der beskriver isen og stenens bevægelser i istiden. Samtidig rummer fortællingen om kirkebyggerierne en spændende kulturhistorisk fortælling. I 2024 lancerer Geopark Vestjylland en animationsfilm, der illustrerer kirkernes tilblivelse.

Mål: Der indgås et samarbejde med de lokale kirker i naturparken, om formidling af kirkebyggeri samt istids- og landskabsformidling. Der kan afholdes foredrag, filmvisninger og workshops med fokus på identifikation af stentyperne i kvaderstenene og fortælling.

År: 2023-fremadrettet

Økonomi: Geopark Vestjylland samt midler fra fonde

Ansvarlig: Geopark Vestjylland

Partnere: Geopark Vestjylland og kirkerne i naturparken

Friluftsliv

Vision

Naturpark Nissum Fjord tilbyder gæster og beboere rige muligheder for et aktivt friluftsliv i enestående naturlige rammer med infrastruktur og faciliteter af høj kvalitet

Langsigtede mål

- Naturpark Nissum Fjord skal sikre og udbygge en veludviklet, velvedligeholdt og sammenhængende fysisk og digital rekreativ infrastruktur, til styrkelse af et aktivt friluftsliv på og ved fjorden
- Den øgede tilgængelighed og styrkelsen af mulighederne for friluftsliv ved Nissum Fjord skal være bæredygtig og tage højde for beskyttelse af naturen samt lodsejernes interesser
- Der skal fokuseres på friluftsfaciliteter til mange forskellige brugere og udbydere – Naturpark Nissum Fjord skal være for alle

Kortsigtede mål

- Friluftsfaciliteterne i Naturpark Nissum Fjord forbedres og vedligeholdes
- Der skal være fokus på at øge og understøtte forholdene for mange forskelligartede aktiviteter som vandring, cykling, vandsport m.v. Tiltagene skal gå hånd i hånd med aktiviteter som jagt, fiskeri, landbrug samt tage hensyn til naturbeskyttelse.
- Friluftsliv gøres tilgængeligt gennem udlån af udstyr gennem Naturpark Nissum Fjords grejbank. Systemet for udlån forbedres, og grejbanken udbygges
- Naturparken skal understøtte og samarbejde med lokale udbydere af natur- og friluftsbaserede oplevelser

Friluftsliv i Naturpark Nissum Fjord

Siden 2005 er der arbejdet aktivt på at skabe bedre adgang til – og opmærksomhed om – naturperlen Nissum Fjord. Arbejdet har indtil videre resulteret i, at der nu er etableret stisystemer, shelterpladser, vandposter, skiltestandere, p-pladser, fugletårne m.v. rundt om fjorden.

Alt er gennemført på frivillig basis, og med lokal opbakning fjorden rundt. Opbakningen viser, at man rundt om fjorden gerne vil stå sammen om at åbne op og dele ud af vores fælles naturgoder.

Af samme årsag har arbejdet med at etablere rekreativ infrastruktur for millioner af kroner også forløbet forholdsvis gnidningsfrit fjorden rundt.

Fjordens havne

I Nisum Fjord findes i dag 8 fritidshavne og 1 industrihavn. Tidligere har fjordfiskeriet været en vigtig del af familiens mulighed for at overleve i et landskab, der ikke var rigt og frodigt. Folkene fiskede ved fjorden som et supplement til kosten eller husholdningen, men mange fiskede også erhvervs-mæssigt på fjorden. I dag er der ingen reelle erhvervsfiskere tilbage i Nisum Fjord – nu fiskes der med store trawlere på Nordsøen i stedet for, og fangsten landes i Thorsminde.

Selvom fiskeriet ikke længere er en nødvendighed for at overleve, har det dog fortsat meget stor betydning for den lokale identitet og selvforståelse for beboerne fjorden rundt – hvor naturen er noget, man benytter, beskytter og er en del af. Derfor er der forsat meget liv i havnene, der samtidig fungerer som udgangspunkt for mange andre natur- og friluftaktiviteter.

Rekreativ infrastruktur

De fleste af de 9 havne ved Nisum Fjord har fået et løft med reovering af bolværker, og de fleste havne har fået madpakkehuse, bålsteder, shelters, vandposter og toiletbygninger. Infrastrukturen er ikke kun vigtig for havnenes overlevelse, men også for gæsterne der benytter det gennemgående stisystem fjorden rundt.

Da der nu er åbnet op for, at lokale og turister let kan komme til fjorden, har det også åbnet op for nye aktiviteter til det 'blå friluftsliv' som surfing, roning og kajak.

Ruter

Der er etableret sammenhængende cykle- og vandreruter rundt om Nisum Fjord. Turen til fods er ca. 60 km, og på cykel ca. 70 km. De mange nye stier er etableret på baggrund af frivillige aftaler. Vandreruten rundt om Nisum Fjord suppleres af en række kortere lokale "sløjferuter" (2-16 km), hvorved flere brugergrupper får mulighed for at nyde vandremulighederne ved fjorden.

Derudover er der etableret en 15 km lang certificeret vandrerute ("Premiumweg" under den tyske vandreforening, Deutsches Wanderinstitut) i Husby Klitplantage. I Nørhede plantage, syd for fjorden, findes desuden en handicapvenlig sti på 0,6 km gennem skoven. Derudover findes der adskillige andre mindre vandreruter indenfor naturparkens afgrænsning.

Langs kysten strækker cykelruten "Vestkystruten" sig (etape 5 og 6), der strækker sig langs hele den jyske vestkyst. I Husby Klitplantage findes en kortere rute på 3,6 km, belagt med stenmel, som er egnet for både cyklister og gående.

For ryttere findes der i alt ca. 18 km ridesti i Husby Klitplantage, markeret med ridestipiktogrammer.

Ved Vemb og Husby er desuden etableret indhegnede hundeskove, hvor hunde kan luftes uden snor.

Udsigtspunkter

Naturstyrelsen har opsat tre fugletårne på udvalgte hotspots for fuglelivet ved fjorden. Nissum Fjord Netværkets medlemmer har etableret yderligere to fugletårne.

En af de smukkeste udsigter ved Nissum Fjord findes i nordenden af naturparken, hvor Nissum Fjord Netværket har etableret en udkigspost på taget af pumpehuset ved Ramme Å. Udkigsposten er udstyret med borde-bænke sæt med store kort over fjorden.

Fjordens mest unikke udkigspost findes på Strandingsmuseet i Thorsminde. Tårnet er opført i forbindelse med renoveringen af museet i 2017.

Primitive overnatningsmuligheder

I Naturpark Nissum Fjord findes der 12 shelterpladser fordelt rundt om fjorden, samt fire områder med fri teltning. Størstedelen af shelterpladserne er fjordnære og ligger i forbindelse med fjordhavnene hvor der oftest er WC, bålpladser og drikkevand.

Bademuligheder og vandsport

Langs vestkysten i naturparken findes hele tre Blå flag strande: Thorsminde, Spidsbjerg og Bjerghuse, hvor der er et særligt fokus på miljø, formidling og bæredygtighed

I Husby Klitplantage findes desuden en populær badesø, Skavemosen, med grillplads og 6 borde/bænke sæt. Desuden findes der ved Nørhede en meget børnevenlig strand, hvor man bader i Nissum fjord. Her er vandet roligt og lavt.

I Thorsminde findes "Havet og Fjordens Hus", der rummer mange former for vandsport; herunder kajak, roning, dykning, svømning og stand up-paddle-boards. Ved bådebroen kan man sætte sin kajak direkte i fjorden. Her er rammer for alle typer for vandsport med mulighed for bad og omklædning, brug af sauna samt efter aftale opbevaring af udstyr. Desuden er der to vildmarksbade og sauna, om kan benyttes af alle.

Fjord- og lystfiskeri

Fjordfiskeri er stadig udbredt i Naturpark Nissum Fjord, med udgangspunkt i de små havne. Her fiskes primært med net. Derudover er der meget aktivt lystfiskeri ved Thorsminde. Her fiskes der med fiskestang efter sild og makrel tæt på slusen – hvor fjorden bliver til hav. Mod øst løber Storå ud i Nissum Fjord. Storå er kendt for godt fiskevand, her er det primært havørred og laks, der fiskes efter – men der kan også fanges skaller, brasen og aborre.

Friluftslivsprojekter

Forbedring af friluftsfaciliteter ved jollehavne

Fortsat etablering af flere og bedre friluftsfaciliteter rundt om fjorden, med udgangspunkt i de 9 havne.

Beskrivelse: Jollehavnene rundt om Nisum Fjord er et naturligt udgangspunkt for aktiviteter og friluftsliv. En del af dem har allerede etableret sheltere, WC og drikkevand, hvor andre mangler. I dialog med havnebestyrelser afdækkes muligheder for at forbedre de rekreative friluftsfaciliteter i umiddelbar tilknytning til havnene, til gavn for turister og borgere.

Mål: At etablere friluftsfaciliteter, som fx shelter, wc og drikkevand ved jollehavnene, i samarbejde med havnebestyrelserne

År: 2024-2028

Økonomi: Midler til etablering søges ved fonde i samarbejde med havnene

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Havnebestyrelserne for jollehavnene ved Nisum Fjord

Nyt udendørs mødested ved Lille Bjerregård

Beskrivelse: Lille Bjerregård Bådelaug har siden 2021 arbejdet med at åbne et tidligere havneområde op, herunder reetableret bådepladsen og oprenset den gamle sejltrede. I forlængelse af bådepladsen, arbejdes der på at etablere nye friluftsfaciliteter. Her ønskes opstillet 3 sheltere, hvor overnattende vil kunne falde i søvn til den smukkeste solnedgang og samtidig vågne op til fuglekvidder og blå vand. Shelterne er i tre forskellige højder for at imødekomme flest mulige brugere - både de som kan kravle op af en stige til det højeste, børnefamilierne i det mellemste, hvis man er bekymret for, at nogen falder ned og et på jorden, som imødekommer gangbesværede. Herudover vil der blive opstillet et handicapvenligt muldtoilet som kan tilgås med kørestol, så vel som af alle andre.

Der arbejdes også på at etablere en legeplads i et maritimt tema, for at appellere til et bredt udsnit af befolkningen. Legepladsen skal være sansestimulerende for børn og unge, både grov og finmotorisk i forhold til leg i sandkasse, gynger, og andre legeredskaber.

Lille Bjerregård ligger op ad Nisum Fjord ruten. Udbygningen af ophold- og overnatningsplads her vil fremme friluftslivet rundt om fjorden yderligere.

Mål: Etablering af sheltere, handicap-venligt muld-toilet samt legeplads.

År: 2021-fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved fonde.

Ansvarlig: Bestyrelsen for Lille Bjerregård Bådelaug

Partnere: Naturpark Nissum Fjord, lodsejer

Friluftsliv i Naturnationalpark Husby Klitplantage

Beskrivelse: Husby Klitplantage er udpeget som Naturnationalpark. Forvaltningen af området skal i endnu højere grad tilgodese biodiversiteten.

Som led i planlægningen af området skal rekreative oplevelser og muligheder desuden genbesøges, bl.a. på baggrund af input fra den kommende naturnationalparkbestyrelse samt erfaringer fra forskningsprojektet om helårsgræsning i Husby Klitplantage.

Mål: Større, selvforvaltende naturområde inkl. nye oplevelsesmuligheder.

År: 2024-fremadrettet

Økonomi: Naturstyrelsen Vestjylland

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Madpakkehus i Thorsminde

Beskrivelse: På "fugleøen" i Thorsmindes ligger "Anders' Fjordhus", lige ved fjorden. Fjordhuset skal ombygges til madpakkehus med formidling omkring fjordfiskeri og naturen ved Nissum Fjord. Desuden arbejdes der med at etablere sheltere i umiddelbar nærhed til Fjordhuset.

Mål: Der etableres madpakkehus i Fjordhuset med simple faciliteter til besøgende

År: 2022 – Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Thorsminde Havn (lodsejer)

Shelterområde på fugleøen i Thorsminde

Beskrivelse: "Fugleøen" er et naturområde i den sydøstlige del af Thorsminde, kendetegnet af fjord, hyben og havtorn. Fra halvøen kan der opleves et rigt fugleliv, og her er allerede etableret udkigstårn. I dag findes der ikke sheltere i Thorsminde, og det nærmeste er knap 12 km derfra. Det er derfor et stort ønske at få etableret et par sheltere på Fugleøen til glæde for de mange naturturister og lokale beboere.

På "Fugleøen" ligger desuden "Anders' Fjordhus", der skal ombygges til madpakkehus med formidling omkring fjordfiskeri og naturen ved Nissum Fjord.

Mål: Der etableres 2-3 sheltere på Fugleøen.

År: 2023 – Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde, herunder Feriepartners Oplevelsespulje

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Thorsminde Fællesforening, Ulfborg Turistforening og Thorsminde Havn (lodsejer)

Tilpasning af Husby Klitplantageruten (Premiumweg) til naturnationalpark

Beskrivelse: I den første naturparkperiode for Naturpark Nissum Fjord blev Husby Klitplantageruten etableret, som en 15 km vandrerute, Premiumweg-certificeret af Deutsches Wanderinstitut. Projektet havde som formål at skabe en vandrerute, som vil kunne tiltrække både lokale turister og vandrere langvejsfra. I den kommende tid bliver området til Naturnationalpark, hvilket betyder at ruten søges tilpasset de ændrede omstændigheder.

Mål: Et opdateret forløb for vandreruten i Husby Klitplantage, som fortsat lever op til kriterierne for Deutsches Wanderinstitut, men kan realiseres i Naturnationalpark Husby Klitplantage.

År: 2024-2028

Økonomi: ukendt

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Naturstyrelsen Vestjylland, Holstebro Kommune og VisitNordvestkysten

Grejbank i Thorsminde

Beskrivelse: Ved Thorsminde Naturparkcenter vil vi tilbyde udlån af grej samt et udendørs fordybelsesområde. Formålet er at få flere til at gå på opdagelse i den kystnære natur ved Vesterhavet og Nissum Fjord.

Udlånet er primært tiltænkt børn og unge (herunder udlån til skoler og øvrige institutioner) samt familier på ferie. Gennem lettilgængeligt gratis udlån af udstyr, som fx bestemmelsesduge, vandkikkerter, net, m.v. gør vi naturoplevelser mere tilgængelige for en stor gruppe af børn og unge og fremmer naturinteressen samt -forståelsen. Projektet vil medvirke til en øget aktivitet i Naturparkcenteret og derved synliggøre de øvrige natur- og friluftaktiviteter i Naturpark Nissum Fjord.

Mål: Etablering af en grejbank og et udendørs fordybelsesområde ved Thorsminde Naturparkcenter

År: 2024-2026

Økonomi: Midler ansøgt hos Friluftsrådet (februar 2024), ca. 50.000 kr.

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Thorsminde Naturskole og Geopark Vestjylland

Grejbank ved Skærum Mølle

Beskrivelse: At Naturpark Nissum Fjord har etableret naturparkcenter på Skærum Mølle ved Vemb, samt at sekretariatet er flyttet dertil, gør Skærum Mølle et oplagt udgangspunkt for lån af grej. Skærum Mølle ligger naturskønt, lige hvor Lilleå og Storå møder hinanden, inden Storå løber ud i Nissum Fjord. Derudover er det let at komme til i bil, og der er god adgang til resten af naturparken.

Der skal etableres et system til udlån af grej, der er enkelt at drifte. Udstyret i grejbanken flyttes fra Bøvlingbjerg til Skærum Mølle, og kan evt. suppleres op. Grejbanken synliggøres gennem Naturparkens egne kanaler, samt direkte til relevante institutioner i området (fx skole, daginstitutioner, foreninger/spejder) og fx feriehusudlejere.

Gennem let adgang til lån af friluftsudstyr, vil flere opleve naturen i Naturpark Nissum Fjord.

Mål: Lettilgængeligt udlån af grej fra naturparkens hovedkontor på Skærum Mølle.

År: 2024-2027

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord samt fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Skærum Mølle

Formidling

Vision

Gæster og beboere i Naturpark Nissum Fjord bibringes ny og spændende viden om områdets natur og kulturhistorie samt de oplevelsesmuligheder, naturparken rummer på alle tider af året

Langsigtede mål

- Nissum Fjords mange kvaliteter og muligheder skal formidles til lokale og besøgende. Formidlingen skal fokusere på natur- og kulturværdierne i Naturparken
- Naturpark Nissum Fjord etablerer 3 formidlingscentre (naturparkcentre) rundt om fjorden med hvert sit fokus. Disse suppleres gennem et bredt udbud af aktiviteter og arrangementer året rundt
- Naturparken skal formidles, så den fremstår som en selvstændig enhed, i naturligt samspil med landsdelens øvrige aktører – og samarbejdspartnere

Kortsigtede mål

- Naturparkcenterene i Thorsminde og ved Skærum Mølle videreudvikles og vedligeholdes
- Det tredje formidlingscenter, Gåsen i Bøvlingbjerg videreudvikles og etableres i samarbejde med gåseforsker Jesper Madsen
- Samarbejde mellem Naturpark Nissum Fjord, Geopark Vestjylland, Nissum Fjord Netværket, turistorganisationer og turistpartnerskaber understøttes og videreudvikles
- Naturvejledning udvikles og udbydes i Naturpark Nissum Fjord
- Den vidensbaserede, folkelige formidling udvikles og implementeres i parken

Formidling i Naturpark Nissum Fjord

Naturpark Nissum Fjords udvikling – fra nyetableret til "sin egen"

Formidling ved Nissum Fjord har, siden Nissum Fjord Netværket blev dannet i 2006, været centreret omkring natur, friluftsliv, kultur og kunst. Dette har Naturpark Nissum Fjord bygget

ovenpå.

Igennem etableringen af naturparken og den seneste naturparkperiode (2018-2023), har formidlingsstrategien udviklet sig. Hvor Naturpark Nissum Fjord i starten nærmest var synonym med Nissum Fjord Netværket, har naturparken nu adskilt sig fra netværket og fundet sin egen form. Naturpark og netværk har bibeholdt et frugtbart samarbejde og er i løbende dialog.

Naturpark Nissum Fjord har fået sit eget grafiske udtryk, med eget logo, hjemmeside og facebook side. Med åbningen af Thorsminde Naturparkcenter er Naturpark Nissum Fjord blevet meget synlig for besøgende i området. Derudover afholder naturparken årligt en række events, der skaber opmærksomhed for naturparken og de muligheder området rummer.

Naturpark Nissum Fjord har fået sin egen folder, med et stort kort, der giver et godt overblik over naturparken og dens muligheder. På kortet er tegnet vandre- og cykelruter samt friluftsfaciliteter. Folderen er oversat og findes på 3 sprog. Forsiden er en tegning af bramgæs i et typisk fjordlandskab, af den lokale - og landskendte - natur-illustrator Jens Overgaard Christensen. Indeni fortælles om de vilde gæssene ved Nissum Fjord, naturparkens signaturdyr.

Naturpark Nissum Fjord har et godt samarbejde med aktører rundt om fjorden, hvor mange deltager i den årlige Nissum Fjord Dag. Naturparkfolderen udleveres bredt af samarbejdspartnere til gæsterne i området, og den er efterspurgt af mange. Desuden er Naturparken også blevet en integreret del af Geopark Vestjylland og destinationselskabets (VisitNordvestkysten) kommunikation.

Naturparkcentre – fra én "port" til tre naturparkcentre

Fra naturparkens etablering har der været tre centrale formidlingspunkter i spil – Skærum Mølle, Thorsminde og Bøvlingbjerg. Tanken var, at Skærum Mølle skulle huse "Porten til Nissum Fjord" og de andre være "satellit-centre". Baseret på erfaringer i løbet af den første periode, er strategien ændret – så der i stedet bliver etableret tre særskilte naturparkcentre, strategisk placeret rundt om fjorden. Pga. naturparkens geografi er det væsentligt at være til stede flere steder fordelt rundt om fjorden, da arealets naturlige midtpunkt er midt på selve fjordens overflade. Udover synlighed, skaber naturparkcentrene en øget kontakt til de forskellige lokalsamfund i området.

Naturparkcentrene har hver deres fokus – der rummer naturparkens alsidighed: I Thorsminde Naturparkcenter er temaet kyst, strand og elementerne vind, vand og sand, i Bøvlingbjerg er fokus de vilde gæs og deres miljø - og ved Skærum Mølle handler det om laksefiskene, der forbinder Storå, Nissum Fjord og Vesterhavet på deres vandring. Thorsminde Naturparkcenter ligger lige ved siden af en af områdets største attraktioner: Strandingsmuseet St. George. I 2024 etableres der besøgtællere, så vi får nøjagtig information om antal besøgende. Desuden ligger Thorsminde Naturskole og Havet og Fjordens hus i kort afstand fra lokationen.

Hvert naturparkcenter fungerer som et lokalt "naturturistkontor", hvor man får inspiration og viden om natur- og friluftsmuligheder i området samt kan finde informationsmateriale fra lokale turismeaktører. Alle steder formidler med forbindelse til kulturhistorien ved Nisum Fjord. Naturparkcentrene er også et oplagt mødested ved ture og formidlingsaktiviteter.

Formidlingssteder ved fjorden

Rundt om Nisum Fjord findes 13 informationsstandere med tegninger af tegneren Jens Overgaard Christensen, som er bosat ved fjorden. I samarbejde med Nisum Fjord Netværket og de kommunale naturafdelinger har Jens Overgaard Christensen udviklet indholdet til informationstavlerne. Naturparkens informationsstandere kræver løbende vedligehold og opdatering, ligesom der er grobund for videreudvikling med flere standere. I den kommende periode vil disse informationstavler blive gennemgået og opdateret.

Projekter

Gåsecenter med fokus på vilde gæs, klima og landskaber

Beskrivelse: I Bøvlingbjerg arbejdes der videre med etablering af Gåsecenteret i samarbejde med forsker og professor Jesper Madsen (AU). Gåsecenteret vil indeholde den nyeste forskning om de vilde gæs, herunder deres migration i samspillet med klimaforandringer og de nye energilandskaber. I tilknytning til udstillingen er der kontorpladser, som stilles til rådighed for forskere og studerende. Gåsecenteret danner udgangspunkt for folkeforskningsprojektet, med indfangning og mærkning af gæs. Forskningen foregår på internationalt niveau. Forskningsformidlingen udvikles i naturparken og udveksles med norske, svenske, finske, islandske, hollandske, tyske og belgiske museer og naturcentre, der er lokaliseret ved gæssenes trækruter. Der er udarbejdet udstillingsplan og en professionel visualisering. Næste skridt er at udarbejde materiale til fondssøgning.

Ved Gåsecenteret er der etableret overnatning i "Gåsetema", hvor man kan sove indeni et gåseæg-shelter.

Der afholdes årligt "Store Gåsedag", hvor man kan blive opdateret på den nyeste forskning om gæs, komme på guidede gåseture og prøve sjove aktiviteter med gåse-tema, fx "Gæslingeløb" med quiz-poster undervejs og gåsevendespil.

Gåsecenteret vil være den tredje "indgang til Naturpark Nisum Fjord" og også få funktion som naturparkcenter.

År: 2020-Fremadrettet

Økonomi: Midler søges ved relevante fonde, Naturpark Nisum Fjord har afsat 100.000 til et forprojekt.

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Geopark Vestjylland og Jesper Madsen (AU)

Store Gåsedag

Beskrivelse: I 2022-23 er der afholdt "Store Gåsedag" ved Gåsecenteret i Bøvlingbjerg. Her kan man blive opdateret på den nyeste forskning om gæs, komme på guidede gåseture og prøve sjove aktiviteter med gåse-tema, fx "Gæslingeløb" med quiz-poster undervejs og gåsevendespil. "Store Gåsedag" afholdes årligt og bliver en etableret tradition i området.

Mål: Øget viden og interesse for gæssene i naturparken blandt lokale og turister. "Store Gåsedag" skaber desuden opmærksomhed om udviklingen af Gåsecenteret i Bøvlingbjerg.

År: 2022-fremadrettet

Økonomi: Naturpark Nisum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Gåseforsker Jesper Madsen (AU) og Bøvlingbjerg borgerforening

Videreudvikling af Thorsminde Naturparkcenter og Skærum Mølle Naturparkcenter

Beskrivelse: De to etablerede naturparkcentre er hoved-indgangene til Naturpark Nisum Fjord. De skal løbende vedligeholdes og udvikles, samt forsynes med opdateret og relevant inspirationsmateriale, som fx kort og turfoldere og brochurer. I forlængelse her af skal der etableres en frivilligbank, der hjælper med bemanning, vejledning samt udlån af udstyr.

Mål: De to naturparkcentre er opdaterede, imødekomende og relevante for turister og lokale. De er delvist bemandede med klart definerede åbningstider, hvor der kan udlånes grej. Desuden monteres besøgstællere begge steder.

År: 2024-2028

Økonomi: Naturpark Nisum Fjord, samt evt. fondsmidler

Ansvarlig: Naturpark Nisum Fjord

Partnere: Geopark Vestjylland og Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle. Der kan rekrutteres frivillige gennem lokale platforme og borgerforeninger.

Naturpark-skærme

Beskrivelse: Til naturparkcentrene er der udviklet et set-up med interaktive info-skærme med informationer om Naturpark Nissum Fjord. Disse videreudvikles, så der i endnu højere grad kan findes lettilgængelig digital information om natur, friluftsliv, kultur og rekreation i Naturpark Nissum Fjord. På skærmene formidles også resultaterne af folkeforskningsprojekter om fiskebestandene i Nissum Fjord og de vilde gæs.

Mål: Opdateret og lettilgængelig information, der inspirerer til at tage ud og opleve Naturpark Nissum Fjord.

År: 2022-fremadrettet

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: MediaConnect (drift og vedligehold af skærmene)

Forbedring af hjemmeside og sociale medier

Beskrivelse: I første periode for Naturpark Nissum Fjord er der udviklet en hjemmeside, mht. på at synliggøre naturparken samt de rekreative muligheder. Denne hjemmeside gennemgås, forbedres og videreudvikles til at motivere endnu flere til at opleve naturen. Desuden skabes en bedre synergi med Geopark Vestjyllands kanaler. Hjemmesiden er en såkaldt ASP-løsning, udbudt af VisitDenmark.

Derudover skal naturparkens egne sociale medier (primært facebook) have en øget frekvens, der fremmer kendskabet til naturparken og giver lyst til at udforske dens muligheder.

Mål: Øget digital tilstedeværelse på web og sociale medier, der fungerer som digital guide til Naturpark Nissum Fjord.

År: 2024-2025

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Geopark Vestjylland, VisitNordvestkysten og VisitDenmark

Opdatering af informationstavler

Beskrivelse: Rundt om Nissum Fjord findes 13 etablerede info-standere. Efterhånden er en del af indholdet falmet og trænger til en opdatering.

Mål: Nyt materiale til info-standerne ved fjorden, der formidler natur og muligheder for friluftsliv med udgangspunkt i den konkrete lokation.

År: 2024-2026

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord samt evt. relevante fonde, fx LAG midler.

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Havnebestyrelser

Anbefalinger til færdsel i Naturpark Nissum Fjord

Beskrivelse: For at understøtte balancen mellem benyttelse af området samt beskyttelse af naturværdierne, udarbejdes der en kampagne med specifikke, positivt formulerede opfordringer vedr. færdsel til brugerne i Naturpark Nissum Fjord. Opfordringerne inddrager erfaringer fra øvrige kampagner omkring færdsel i naturen, herunder fra Friluftsrådet samt kommunernes naturstrategi. Kommunikationen foregår via info-standere ved havnene, hvor megen friluftsliv er tilknyttet, i naturparkcentrene, på naturparkens hjemmeside og via sociale medier.

Mål: En øget bevidsthed omkring hensynsfuld færdsel i naturen og færre forstyrrelser af fx fuglelivet.

År: 2025-2028

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Friluftsrådet, Holstebro og Lemvig Kommune

Forskningsprojekt om de vilde gæs

Beskrivelse: I forlængelse af forskningsprojektet om gæssenes migration, hvor lokalbefolkningen involveres i indfangning og mærkning af gæs, ønskes kendskabet til de vilde gæssene udbredt til en brede offentlighed. Dette gøres med udgangspunkt i naturparkcenteret "Gåsen" i Bøvlingbjerg.

Mål: Øget kendskab til gæssene i området samt forståelse af samspillet mellem trækfugle, landskabsændringer og klimaforandringer.

År: 2025-2028

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord, kan suppleres af fonde

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Jesper Madsen (AU)

Forskningsprojekt om fiskene i Nissum Fjord

Beskrivelse: Forskningsprojektet har siden 2017 monitoreret fiskebestandene i Nissum Fjord. Disse resultater ønskes formidlet til en bredere offentlighed. Seniorrådgiver Søren Berg fra DTU AQUA har holdt to oplæg om resultaterne til Nissum Fjord Dagen 2023. Derudover skal resultaterne formidles via touch-skærme i de to naturparkcentre ved Thorsminde og Skærum Mølle

Mål: Øget kendskab og interesse i miljøtilstanden i Nissum Fjord, med udgangspunkt i formidling af forskningsresultater fra Fiskeriprojektet om fiskebestandene i Nissum Fjord.

År: 2017-2028

Økonomi: Naturpark Nissum Fjord

Ansvarlig: Naturpark Nissum Fjord

Partnere: Søren Berg (DTU AQUA)

Den historiske skov, Skærum Mølle

Beskrivelse: I 2009 blev et område tilplantet. Den historiske skov viser vegetationens udvikling i Vestdanmark siden den sidste istid. Træartsvalget følger derfor pollendiagrammer, der viser hvilke og hvordan forskellige træarter har indvandret i takt med at temperaturen steg.

Den historiske skov indeholder 5 forskellige delområder: 1) Birke- og fyrretid: Her vokser birk og skovfyr, 2) Hasseltid: Her vokser hassel, asp, birk og skovfyr, 3) Ældre lindetid: Her vokser lind, eg, elm, el, birk og skovfyr, 4) Yngre lindetid: Her vokser ask, lind, eg, elm, el, birk og skovfyr, 5) Bøgetid: Her vokser bøg, ask, lind, eg, el, birk, skovfyr og rødgran

Mål: Tilplantningen af arealet skal synliggøre hvordan vegetationen og træarterne har udviklet sig fra den seneste istid frem til i dag. Arealet er i dag klar til tynding, for at vise forskelligheden i måden, hvorpå udviklingen kunne have set ud. Der skal etableres en buget vandrerute, som snor sig gennem arealet, med tilknyttet formidling ved de forskellige træarter. Formidlingen skal oplyse og illustrere de forskellige tidsperioder.

Målet er at formidle udviklingen i træarter i Vestdanmark siden sidste istid.

År: 2009-2024

Økonomi: Naturstyrelsen Vestjylland

Ansvarlig: Naturstyrelsen Vestjylland

Turisme og erhverv

Vision

Naturpark Nissum Fjord udgør en central attraktion i Geopark Vestjylland og bidrager til samarbejde blandt områdets aktører og udvikling af områdets erhvervsliv gennem nye og bæredygtige løsninger

Langsigtede mål

- Turisme- og produktionserhvervene skal udnytte det store potentiale i Naturpark Nissum Fjord til at øge omsætning og beskæftigelse gennem branding af nye og eksisterende produkter og serviceydelser

Kortsigtede mål

- Udbud af turismeprodukter, herunder naturoplevelser, spise- og overnatningssteder i Naturpark Nissum Fjord skal udvikles og styrkes. Turismeprodukter skal markedsføres i samarbejde med lokale turismeorganisationer og turismepartnerskaber

Turisme og erhverv i Naturpark Nissum Fjord

De dominerende erhverv i naturparkområdet er primærerhvervene landbrug og turisme. Langt hovedparten af den ikke-fredede del af naturparken er landbrugsjord i drift. Erhvervsfiskeriet er primært koncentreret omkring den moderne havn vest for slusen i Thorsminde. I fjorden er erhvervsfiskeriet efterhånden yderst begrænset.

Turismen i Naturpark Nissum Fjord domineres af beliggenheden ud til Vestkysten. Hvert år valfarter både danske og udenlandske gæster til sommerhusområderne i naturparken. Men flere og flere turister får øjnene op for de mange muligheder for oplevelser hele vejen rundt om fjorden.

Turisme i naturparken

Turismeerhvervet i naturparkområdet domineres af Vestkysten, som er et stærkt trækplaster for danske og udenlandske turister. Naturpark Nissum Fjord inkluderer 5 mindre sommerhusområder. I områderne udlejes sommerhuse gennem såvel lokale bureauer som større nationale bureauer. Sommerhusene varierer meget i størrelse og flere kan rumme store grupper. Der ligger desuden to store campingpladser med campinghytter ved Vestkysten i Naturpark Nissum Fjord. Thorsminde Camping tilbyder kitesurfing skole og Nissum Fjord Camping har plads til heste.

Turismen i naturparkområdet er i udvikling, og der findes efterhånden en række udbydere af naturformidling, friluftaktiviteter og kulturelle oplevelser. Desuden tiltrækker de mange kunstnere og kunsthåndværkere rundt om fjorden mange turister. Kunstnere og kunsthåndværkere ved fjorden med arbejdende værksteder og gallerier er en stor attraktion i Naturpark Nissum Fjord.

Kunstnerne arbejder med billedkunst, samtidskunst og skulpturel produktion, mens kunsthåndværkerne arbejder inden for glas, keramik og tekstil. Et fremragende eksempel på kunsthåndværkets betydning i naturparkområdet er Hornvarefabrikken, der dels bygger på en gammel kulturfortælling og har et arbejdende værksted, og dels arbejder med helt moderne design. Der kommer busfulde af besøgende fra Østdanmark til Bøvlingbjerg for at opleve hornvarefabrikken.

Turismeattraktioner

I naturparkområdet er der en lang række attraktioner, som understøtter status som naturpark og kan være med til at tiltrække endnu flere turister til området. Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle med den fantastiske beliggenhed, hvor Lilleå møder Storå, har en imponerende historie, som trækker tråde tilbage til middelalderen. Som nabo hertil ligger Herregården Nørre Vosborg, der er et moderne kulturcenter med hotel og restaurant, som samtidig giver et spændende historisk indblik tilbage i tiden. Derudover Strandingsmuseum St. George i Thorsminde. Her tages besøgende med på en spændende rejse ind i forlis og livet ved hav og fjord. I tilknytning til naturparken findes Kunst- og Kulturcentret Tuskær, hvor man kan opleve koncerter med flere af landets ypperste musikere, se udstillinger, få undervisning i billedkunst med dygtige malere og undervisere, opleve kunsthistorie og lytte til digtere og spændende foredrag om litteratur.

Kystbyen Thorsminde er udpeget som et stærkt feriested af Dansk Kyst- og Naturturisme i "Udviklingsplanen for Vestkysten", og er et af de strategiske fokusområder for Partnerskab for Vestkystturisme. Det betyder, at byen og det omkringliggende område, er identificeret som et stærkt feriested med uberørt og autentisk natur og som "vækstboble". Det betyder, at der er blevet arbejdet med udviklingen af signaturoplevelser og styrkelse af områdets brand samt er et kontinuerligt fokus på at udvikle turismen i området. Blandt andet arbejdes aktuelt på etablering af hotel samt udvikling af en surf-skole i Thorsminde.

Overnatning

Mulighederne for overnatning i forbindelse med et besøg i Naturpark Nissum Fjord er mangeartede. Herregården Nørre Vosborg driver hotelvirksomhed i stor skala, og det vil være en oplagt mulighed for målgruppen "det gode liv". Udforskning af naturparkområdet kan også være en integreret del af en ferie i et af de mange sommerhuse, som udlejes i området. Derudover er der et par kursussteder, et vandrehjem, adskillige B&B's og en enkelt udbyder af landboferie, som alle tilbyder overnatning. Endelig er der muligheden for at benytte de mange shelters ved fjorden.

Mad og gastronomi

Naturpark Nissum Fjord inkluderer gode muligheder for madoplevelser. Hotel Nørre Vosborg har en intim gourmetrestaurant med fokus på råvarer fra naturen og lokale specialiteter. Derudover er der en række andre spisesteder indenfor, eller i umiddelbar nærhed, til naturparkens område.

Events

En række arrangementer og aktiviteter er med til at markedsføre naturparkområdet og områdets produkter. Nissum Fjord Dagen, startet af Nissum Fjord Netværket, og som Naturpark Nissum Fjord nu står for, har skiftende temaer, men hovedformålet er at bringe fjordens folk sammen og skabe nye fælles projekter til glæde for områdets beboere, besøgende og erhvervsdrivende. "Åbne Døre" weekend hos kunstnere og kunsthåndværkere er tilsvarende både en turistattraktion og markedsføring af de mange dygtige, kreative producenter rundt om fjorden.

Årligt afholdes der Hook & Cook og 1 ud af 100 oplevelser, koordineret af VisitNordvestkysten, med aktiviteter i og omkring Thorsminde – i samarbejde med Thorsminde Fællesforening. Her understøttes fortællingen om det autentiske havnemiljø, hvor havet og fjorden mødes, og den særlige historie og kultur omkring strandinger og søslag. I 2022 og 2023 var der et stort event for børn med Sebastian Klein som hovednavn, som trak mange besøgende fra nær og fjern.

Om sommeren arrangeres der åbne fiskeauktioner i Thorsminde 3-5 gange i løbet af juli og august, til stor fornøjelse for gæster og lokale i området.

Turismepotentialer i naturparken

Naturpark Nissum Fjord har et uudnyttet turismepotentiale, som forventes at være med til at øge beskæftigelsen og skabe vækst hos eksisterende og nye aktører. De fleste turister i Holstebro og Lemvig Kommuner søger naturoplevelser. Det ønske kan Naturpark Nissum Fjord i høj grad være med til at indfri særligt ved aktivering af den etablerede vandresti og cykelrute rundt om Nissum Fjord.

Naturpark Nissum Fjord er kendetegnet ved adgang til naturoplevelser og muligheder for friluftaktiviteter. Hertil kommer interessante kulturinstitutioner og erhverv, som ofte åbner dørene og giver adgang til gode historier og oplevelser. Synliggørelse og markedsføring af det store turismepotentiale kan med fordel ske med afsæt i Naturpark Nissum Fjord.

Det er primært feriegæster fra Danmark, Tyskland og Norge, som det er realistisk at tiltrække med Naturpark Nissum Fjord. Derfor skal markedsføringsindsatsen for ferieturisme være koncentreret på få markeder, hvor det nordlige Tyskland, Danmark og det sydlige Norge er de primære. Markedsføringen vil blive koordineret med Geopark Vestjylland og Destination Nordvestkysten.

Den typiske turist, som vil gæste Naturpark Nissum Fjord, forventes at søge "det gode liv", der er kendetegnet ved autentiske natur- og kulturoplevelser, afslapning og madoplevelser.

Turisme i naturparken skal generelt ses i sammenhæng med Geopark Vestjylland. Det er helt centralt for udnyttelse af områdets turismepotentiale, at der sker en koordineret markedsføring af naturpark og geopark. Der forventes at være et stort sammenfald af målgrupper, som vil værdsætte den særegne nordvestjyske natur, geografi og kulturhistorie.

Erhverv i naturparken

Som nævnt, er det primære erhverv i Naturpark Nissum Fjord, udover turisme, landbrug. Langt den overvejende del af landbrugsproduktionen i Naturpark Nissum Fjord foregår konventionelt. Men der er generelt en øget interesse for nicheproduktion i naturparkområdet, hvor naturpleje med får og kvæg understøttes af salg af kødprodukter. Der er landbrug med egen gårdbutik, landbrug med fokus på lokale grøntsager. Et andet nicheerhverv ved Nissum Fjord er rørhøst, der fortsat foregår på traditionel vis. De høstede tagrør bliver til de stråtage, der er karakteristiske for området.

Naturparkområdet har historisk haft mange arbejdspladser indenfor fiskeri. Disse arbejdspladser er i dag koncentreret omkring Thorsminde Havn, som er en meget aktiv fiskerihavn. Indenfor de sidste år er der kommet flere nye moderne fartøjer til, der har fokus på høj kvalitet i mindre partier. Specielt torsk, rødspætter, pighvar og tunger er populære arter, som landes afhængig af sæsonen. I Thorsminde er der en lokal fiskeforhandler som understøtter erhvervet og fortællingen om fiskerierhvervet i området – og afsætter frisk fisk til mange lokale og turister.

I Nissum Fjord er erhvervsfiskeriet næsten ophørt. Der er rigtig mange fritidsfiskere, som lander fisk i de små jollehavne, hvilket er med til at opretholde aktiviteten i jollehavnene. Det er vigtigt for Naturpark Nissum Fjord, at det autentiske miljø i havnene bevares som et væsentligt kulturhistorisk aktiv.

Der er en del mindre virksomheder i naturparkområdet, som udbyder naturoplevelser og friluftaktiviteter med udgangspunkt i områdets stedbundne ressourcer. Det er oftest enkeltmandsvirksomheder, hvor ejeren har anden beskæftigelse ved siden af. Eksempelvis tilbydes oplevelser i kajak, havroning, mountainbike osv. i Naturpark Nissum Fjord.

Særligt på nord- og østsiden af Nissum Fjord er der opstillet mange vindmøller. Landskabet nord for fjorden er præget af forsøgsstationen Høvsøre, hvor vindmølleproducenter udvikler og tester vindmøller. Vindenergi har således også udviklet sig til et vigtigt erhverv i Naturpark Nissum Fjord, om end det er forbundet med relativt få blivende arbejdspladser. I 2019 blev det besluttet at etablere en havvindmøllepark i Nordsøen ud for Nissum Fjord (20 km ude på havet), kaldet Thor Havvindmøllepark. Projektet har været i udbud, og der er lavet forundersøgelser. Havvindmølleparken forventes at være i fuld drift i 2027.

Erhvervspotentialer i naturparken

Turismeerhvervet skal have indgående kendskab til Naturpark Nissum Fjord, så de kan anvise muligheder for oplevelser overalt i området. Et godt netværk mellem turistvirksomhederne kan sikre, at virksomhederne har kendskab til hinandens forretningsområder og således kan markedsføre og henvise til hinanden.

Der er et potentiale i at markedsføre og synliggøre madkulturen i og omkring Naturpark Nissum Fjord. Årligt er Naturpark Nissum fjord medarrangør af en 3 dages kulinarisk vandretur, "Madcaminoen". Her vandrer en gruppe med guide fra Thorsminde, syd om fjorden, og går langs Nissum Fjord ruten til hhv. Nr. Vosborg i 2023 og Skærum Mølle i 2024. Oplevelsen er krydret med lokale gastronomiske oplevelser, kulturhistoriske fortællinger fra egnen, sankning af vildt mad – og går gennem en stor variation af landskaber og natur, fra vest til øst.

Branding af lokale fødevarer er en oplagt mulighed for at understøtte landbrugserhvervet i Naturpark Nissum Fjord. I samarbejde med Geopark Vestjylland arbejdes der med "GeoFOOD", en international ordning, der fokuserer på lokale råvarer, samt formidlingen om forbindelsen mellem råvare/produkt og det landskab det stammer fra. Her samler vi restauratører og producenter, der er arbejder med afsætning af lokale produkter. Vi understøtter indsatsen gennem en stærk formidling, der viser områdets kvaliteter – på mad og landskabssiden.

Projekter

Erhvervsnetværk i Thorsminde

Beskrivelse: Erhvervsnetværket i Thorsminde er startet på eget initiativ fra de erhvervsdrivende i byen med hjælp fra ErhvervsForum Holstebro til den koordinerende del. Netværket mødes typisk seks gange om året, hvor aktuelle emner og udfordringer i byen drøftes, ligesom man også samarbejder om nye initiativer til fx tiltrækning af flere turister.

Mål: Styrke erhvervslivets udvikling i Thorsminde-området

År: 2021-Fremadrettet

Økonomi: Deltagelse i netværket er gratis, når først medlemskab hos ErhvervsForum Holstebro er oprettet. Økonomi til diverse projekter netværket måtte sætte i gang findes typisk gennem funding og samarbejdsaftaler på netværkets eget initiativ.

Ansvarlig: ErhvervsForum Holstebro faciliterer netværket

Partnere: Erhvervsaktører i området, Visit Nordvestkysten og Holstebro Kommunes Erhvervs- og turismeafdeling (forudsætter medlemskab af ErhvervsForum Holstebro)

Turismenetværk rundt om Nisum Fjord (busgruppen)

Beskrivelse: Et netværk af turismeaktører, der samarbejder om at tiltrække flere busgæster til Nisum Fjord.

Mål: Øget turisme og øget samarbejde mellem turismeaktører ved Nisum Fjord

År: VisitNordvestkysten overtog gruppen fra Holstebro Kommune i 2020

Økonomi: De deltagende aktører

Ansvarlig: Møderne faciliteres af VisitNordvestkysten.

Partnere: VW Retro Museum, Fru Pedersens Have, Nørre Vosborg, Hedekaffe, Strandingsmuseum St. George, Flamingo Naturpark, Skærum Mølle

Sæsonforlængende events: 1 af 100 oplevelser, SANS og Hook & Cook

Beskrivelse: Med et stærkt eventprogram i skuldersæsonerne øges turismen uden for højsæsonen. De tre koncepter "1 af 100 oplevelser", "SANS: Kunst, kultur og gastronomi" samt "Hook & Cook" danner en fælles ramme og overordnet markedsføring. Mange af turisme-aktørerne i naturparken deltager i de sæsonforlængende kampagner.

Mål: Øget turisme og heraf omsætning i skuldersæsonen

År: 2020-Fremadrettet

Økonomi: VisitNordvestkysten og de deltagende aktører

Ansvarlig: Faciliteres af VisitNordvestkysten

Partnere: Deltagende aktører, eksempelvis Nr. Vosborg, Maagaard Glas, Hornvarefabrikken, og Strandingsmuseet St. George

Forbedret gæsteservice: Gæsteservicekursusforløb

Beskrivelse: Det gode værtskab er en vigtig forudsætning for, at turisterne får lyst til at opleve mere, kommer igen og deler oplevelserne med deres netværk. Gæsteservicekursusforløb er en

række workshops, der styrker niveauet, samt mersalg og krydssalg blandt turismeaktørerne udbudt af VisitNordvestkysten

Mål: Øget salg hos turismeaktørerne samt øget antal besøgende.

År: 2023

Økonomi: VisitNordvestkysten og Erhvervsfremmebestyrelsen

Ansvarlig: Faciliteres af VisitNordvestkysten

Partnere: Turismeaktører

Surf & Work i Thorsminde

Beskrivelse: Surf & Work er et projekt, hvor unge mennesker tilbydes mulighed for et sommerjob kombineret med surf-muligheder og fællesskab med andre unge. Det understøtter turisme- og erhvervslivet, der kan være udfordret af personalemangel i sommersæsonen, samt bidrager til en synlighed af natur- og friluftsmulighederne i Thorsminde

Mål: Danne par mellem relevante virksomheder og unge mennesker på udkig efter sommerjobs.

År: 2022-Fremadrettet

Økonomi: Udgifter til løn afholdes af virksomhederne, og de unge står selv for kost og logi. Markedsføring af projektet foregår gennem VisitNordvestkysten og de deltagende virksomheder

Ansvarlig: Projektet faciliteres af VisitNordvestkysten

Partnere: Nørregaard Fisk og Røgeri, Café Havglimt, Thorsminde Outdoor, Strandingsmuseet St. George og Fjand Badeby